

UDK: 248.152
Pregledni članak
Pripremljen u prosincu 2002.

ZDRAVLJE I OZDRAVLJENJE

George W. Reid

SAŽETAK

Zdravlje i ozdravljenje

Suvremena teologija i bibliologija nedovoljno ističu kolika se pozornost u Bibliji posvećuje zdravlju i očuvanju zdravlja uopće. Da bismo pravilno shvatili ovaj predmet, moramo raspolagati širokim poznavanjem temeljnih teoloških istina o Božjem karakteru prilikom stvaranja, o Njegovom postupanju prema pripadnicima ljudskog roda, o Njegovom planu spasenja i konačnoj obnovi svega nakon u ništenja grijeha. Moramo shvatiti jedinstvenost čovjekovog stvaranja na Božju sliku, utjecaj i posljedice grijeha i kako se Bog u Kristu suočio s problemom patnje, boli i smrti. U svijetu u kojemu je bolest sveprisutna a smrt sveopća pojava, očekivali bismo da se Biblija pozabavi problemom patnje i boli. Kao posljedice grijeha, smrt i bolest su anomalije u Božjem savršenom svemiru, anomalije s kojima moramo sada računati, ali koje će nestati nakon konačne pobjede Kristovog kraljevstva.

Biblija ne iznosi sustavnu raspravu o zdravlju i očuvanju zdravlja iako se na njezinim stranicama pojavljuju mnogi izvještaji o bolesti i ozdravljenju. Posebno u Kristovoj službi svjedoci smo stalnih susreta s bolestima i opsjednutosti demonima. Krist ih je koristio da ljudima uputi pouke o Božjem karakteru i namjerama, ali i da ih oslobodi patnji i demonskih okova. Njegova služba je savršen primjer sućutnog pristupa ljudskim patnjama, ali i mnogo više od toga: ona omogućuje duboki uvid u Božji i ljudski karakter. Ova kratka rasprava počinje stvaranjem i prati biblijsku sliku o zdravlju i ozdravljenju sve do njezinog vrhunca u Isusovu radu, a završava Njegovom konačnom pobjedom nad zlom, patnjama i smrću.

Ključne riječi: *Zdravlje; Ozdravljenje; Stvaranje-zdravlje; Bog-kao-Iscjelitelj*

SADRŽAJ

- I. Stvaranje kao temelj zdravlja
  - A. Podrijetlo u stvaranju
    - 1. Veoma dobro
    - 2. Na Božju sliku – *imago Dei*
    - 3. Posebne odredbe
  - B. Utjecaj grijeha
  - C. Narav zdravlja: biblijski temelj
    - 1. Biblijska terminologija
    - 2. Biblijsko razumijevanje zdravlja
  - D. Šalom
  - E. Cjelovitost
  - F. Etiologija bolesti
    - 1. Pojava bolesti
    - 2. Bog kao uzrok bolesti
    - 3. Osobni grijeh kao uzrok bolesti
    - 4. Magija i bolest
  - G. Osvrt na prošlost
- II. Ozdravljenje u Svetome pismu
  - A. Biblijski uvjeti za ozdravljenje
  - B. Bog kao Iscjelitelj
    - 1. Psalmi o bolesti i ozdravljenju
    - 2. Stvaranje i ozdravljenje
    - 3. Ozdravljenje u prirodi
  - C. Vrste ozdravljenja u Bibliji
  - D. Isusova služba liječenja
    - 1. Izvještaji o Isusovom ozdravljivanju
    - 2. Vrste i metode liječenja
    - 3. Svrha ozdravljenja
    - 4. Ozdravljenje i vjera
    - 5. Ozdravljenja subotom
    - 6. Ozdravljenje kao obnova
  - E. Ozdravljenja u Pavlovim spisima
    - 1. Posebne značajke
    - 2. Dar ozdravljanja
    - 3. Tri neuspjela izlječenja
  - F. Ozdravljenja u apostolskoj Crkvi
  - G. Molitva i ozdravljenje u Jakovljevoj poslanici
  - H. Zapažanja o ozdravljenju
- III. Zdravlje i svetost
  - A. Moralni čimbenik
    - 1. Levitski zakonik

2. Tijelo kao hram

B. Prehrana u Bibliji

C. Zdravlje i poslušnost

IV. Sprečavanje bolesti i oporavak

A. Bog i prirodni zakoni

B. Zdravlje i ozdravljenje u svakidašnjem životu

V. Bolesti i ozdravljenja u povijesti kršćanstva: Pregled

VI. Literatura

I. Stvaranje kao temelj blagostanja

A. *Podrijetlo u stvaranju*

1. Veoma dobro

Premda više biblijskih tekstova detaljnije raspravlja o stvaranju, osnovni se izvještaj ipak pojavljuje u Postanku 1 i 2. Dok prvo poglavlje pruža kratak pregled događaja tijekom tjedna stvaranja, u drugom nalazimo više pojedinosti jer je tu pozornost usmjerena na odnos između Boga i čovjeka (vidi Stvaranje, I. B). Nakon odvajanja kopna od vode, Stvoritelj ocjenjuje sve stvoreno rečenicom koja zvuči kao refren: "I vidje Bog da je dobro." Ova ocjena dobiva svoj vrhunac u završnici zbivanja: "I bijaše veoma dobro." (Post 1,10.12.18.21.25.31) Božja izjava je apsolutna, a ne komparativna. Biblija predstavlja Boga kao Biće koje je po svojoj naravi savršeno dobro (Ps 100,5; 119,68), savršeni uzor apsolutne svetosti (Lev 19,2).

Danas je smisao iskonske, savršene dobrote teško opisati zato što su sva naša iskustva stečena u okruženju iskvarenom grijehom. Međutim, model izvorne dobrote prožima cijelu biblijsku teologiju i presudno utječe na usmjeravanje kršćanskog razumijevanja svijeta i njegove funkcije uopće. Biblija iznosi iskonsko stanje u kojemu je cjelokupni stvoreni svijet bio u skladu Bogom. U sredinu u kojoj nije bilo razdora, sukoba, međusobnog proždiranja ili bilo kojeg elementa stranog Njegovoj volji, Stvoritelj je smjestio ljude, stvorenja s jedinstvenom sposobnošću da ostvare prisan odnos s Njim. Njegov svijet je bio planet veoma složen po svojoj građi, organiziran u integriranu skladnu cjelinu u kojoj su se pripadnici ljudskog roda i cijela priroda sjedinili u dostizanju božanskih ideala. Svaka razumna ocjena biblijskih doktrina o zdravlju i ozdravljenju mora ovo uzeti u obzir.

2. Na Božju sliku – *imago Dei*

Stvaranje ljudi bilo je Božje krunsko stvaralačko djelo. Od svih zemaljskih stvorenja samo za njih je Bog rekao: "Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična." (Post 1,26) "Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori ga, muško i žensko stvori ih." (r. 27) Rabeći paralelno izraze "na svoju sliku" i "sebi slična", pisac misli na vanjsku fizičku sličnost i na unutarnji karakter. Ovaj književni oblik nalazimo i u Postanku 5,1-3 – u tekstu koji govori o Adamu: "Rodi mu se sin njemu sličan, na njegovu sliku; nadjenu mu ime Šet."

Što to znači biti stvoren na Božju sliku? Zbog važnosti na mnogim teološkim područjima, o ovom se pitanju mnogo raspravljalo. U najmanju ruku ova sličnost ističe prisnu povezanost između Boga i čovjeka, koja bi se prema ljudskim pojmovima mogla usporediti s odnosom između roditelja i njihove djece. To što su ljudi stvoreni na Božju sliku, znači da uživaju određene vitalne osobine koje su dobili kao dar od Boga, ali one ne ugrožavaju razlike između Stvoritelja i stvorenih bića. Najistaknutije među tim osobinama jesu sposobnost uspostave odnosa s Bogom i Njegovim namjerama, slobodnog donošenja moralnih odluka, razumijevanja apstraktnih pojmova, posjedovanja intelektualnih moći koje daleko nadmašuju životinjske i uravnoteženost svih tih sposobnosti tako da svaki element dobro funkcionira. Biblijski nas izvještaj uvjerava da je u svojem iskonskom stanju čovječanstvo bilo u potpunom skladu s Božjim karakterom, dijeleći identitet koji je poslije, padom u grijeh, izgubilo.

3. Posebne odredbe

Izvještaj o stvaranju u Postanku budi našu radoznalost skupom svojih sveobuhvatnih općih izjava u kombinaciji s posebnim pojedinostima. Držeći se pažljivo planiranog procesa, Bog oblikuje Adama i udahnuje mu u nozdrve dah života (Post 2,7). Odmah zatim daje čovjeku točno određene zadatke, precizno formulira njegove dužnosti i predaje mu upravljanje nad svojim svijetom. Uspostavljen je i poseban društveni poredak po kojemu će muškarac napustiti roditeljski dom i postati jedno tijelo sa svojom ženom stvarajući novu obitelj čiji je zadatak da se širi i napuče zemlju. Sedmi dan odvojen je kao trajno posvećeno vrijeme, priznanje i podsjećanje na Boga i Njegovo stvaralačko djelo. Dubok osjećaj prisnosti povezuje Stvoritelja i stvorena bića. Kao jednu od svojih prvih uputa Bog uspostavlja posebnu vegetarijansku prehranu, ograničenu na bilje što se sjemeni i plodonosna stabla, kojoj je odmah nakon pada Adama i Eve dodano ostalo bilje (Post 1,29; 3,18). Iako to nije bilo posebno i izričito naglašeno, ovim je odredbama stvorena stabilna idealna duhovna, društvena, umna i tjelesna životna sredina kao model za budućnost. Nije bilo problema na zdravstvenom području kakve mi danas poznajemo.

U izvještaju o stvaranju upoznajemo sustav poučavanja, karakterističan za Bibliju, poučavanja ilustracijom i primjerom umjesto definicijom i argumentom. Uspjeh i neuspjeh na fizičkom i moralnom području prikazuje se u životnim epizodama stvarnih ljudi, promatranima iz nadahnute perspektive. Bog se otkriva na način koji prepoznaje i prihvaća i fizičko i duhovno. Ljudi su na jedinstven način povezani s Bogom, a njihova se osobnost izražava na duhovnom, tjelesnom, umnom i društvenom planu. Prvotni svijet nastao je s optimalnom mjerom dobra na svim ovim područjima. Prema božanskom planu, i Bog i ljudi funkcioniraju slobodno u upravljanju djevičanskim novim planetom.

B. Utjecaj grijeha

Kad su iskoristili svoju slobodu i prekršili izravne Božje upute, muškarac i žena postupili su ne samo samovoljno, već su sebe i svoj svijet gurnuli u pravu kataklizmu radikalno mijenjajući svoju osobnost i životnu sredinu kad su prekinuli sklad sa Stvoriteljem. (Vidi BP v. 9. 2001 - Grijeh, III. B.)

Biblija naučava da se podrijetlo grijeha mora tražiti izvan okvira Božjega plana (Ez 28,14-16). Kad je svojim stvorenjima dodijelio slobodu odlučivanja, Bog se izložio svojevrsnom riziku. Me-

đutim, na ovaj način On im je pružio mogućnost da na Njegovu ljubav svjesno i voljno uzvrate svojom ljubavlju. Zlouporaba sposobnosti odlučivanja, bilo da se radi o anđelima ili o ljudima, ni u kom se slučaju ne može tumačiti kao božansko odobravanje njihovih odluka.

U Bibliji se grijeh tretira kao stanje pobune protiv Boga, kao pojava koja na kraju mora biti uklonjena. Sotona je začetnik grijeha (2 Kor 2,11). On ga je lukavo, na prijevaran način unio u ljudski rod. I grijeh i Sotona, njegov začetnik, bit će zajedno uništeni (Mt 25,41; Otk 20,10.14). Ovi temeljni dijelovi biblijske kozmologije objašnjavaju postojanje patnje, bolesti, boli i smrti u svijetu. Razorno djelovanje grijeha oštetilo je iskonski sklad ne samo između Boga i ljudi, već i među samim ljudima i u njima, ali i u cijeloj prirodi (Rim 8,22-25). Njegove će posljedice biti tragičan pad, kada će cijeli svijet biti izložen pomiješanom postojanju u kojemu će čak i ostaci onoga što je dobro i ugodno biti zamagljeno raspadanjem i propadanjem i na kraju nestati u općoj smrti i propasti.

Čim se pojavio grijeh, pojavile su se i njegove posljedice. Nestalo je iskonske nevinosti i povjerenja. S upadljivom jednostavnošću tekst primjećuje: "Tada se obadvoma otvore oči." (Post 3,7) Golotinja je izazvala nelagodu, a strah od suočavanja s Bogom zbog svojeg postupka naveo ih je da se sakriju od Njega (Post 3,8). U svoju su obranu iznijeli izgovore (Post 3,12.13). Prvotni odnos je bio prekinut. Nizom svojih kaznenih odredaba Bog je uspostavio novi poredak, prvo proklinjanjem zmijske kao Sotoninog oruđa, a zatim osudom žene i muškarca. Prvi put se u biblijskom tekstu pojavljuje pojam patnje prigodom rađanja, od samog početka svakog novog ljudskog stvorenja.

Promijenio se odnos između muža i žene: od dobronamjerne prednosti koja je Adamu bila dodijeljena stvaranjem (1 Tim 2,13) sada je nastalo nešto sasvim drugo. U svijetu koji je postao opasan, negostoljubiv i često neprijateljski nastrojen, životne potrebe morale su se uz mnogo truda zadovoljavati obrađivanjem neprijateljske, škrte zemlje. Zato je Bog Adamu dodijelio nove odgovornosti; odredio ga je da bude zaštitnik, hranitelj, zastupnik i samopožrtvovni starješina obitelji (Post 3,16-19; Ef 5,25.28). Grešnom čovjeku Gospodin Bog je odredio usud: "U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti dokle se u zemlju ne vratiš: ta iz zemlje si uzet bio – prah si, u prah ćeš se i vratiti." (Post 3,19) Božje upozorenje da će grijeh donijeti smrt (Post 2,17), premda je milošću bila odgođena, stupilo je na snagu.

Od tog trenutka svijet će zadesiti velike promjene i utjecati na čovjekov život. Među njima su mnogobrojne razorne posljedice grijeha – duhovno razdvajanje od Boga, nezadovoljstvo, strah, svijest o besmislenosti života, usamljenost i očaj, zajedno s fizičkim propadanjem i bolešću. Među pojedincima i skupinama pojavila se društvena otuđenost, što je uskoro dovelo do bratoubojstva (Post 4), nepovjerenja, unutarnjeg stresa i duševnih bolesti, tjelesnih bolova, patnji, bolesti i na kraju smrti. Svaka od tih bolesti vapila je za ozdravljenjem.

Da veličina ovih patnji ne bi potpuno svladala muškarca i ženu, nakon što je osudio zmiju (i Zloga koji je njome manipulirao), Bog je izrekao i prvo obećanje o izbjavljenju čovjeka (Post 3,15). Među ženinim potomcima pojavit će se Izbavitelj koji će, premda će sam biti izložen patnjama kao posljedici grijeha, zadati smrtonosni udarac varalici, Sotoni, njegovom začetniku. Na prvu pojavu grijeha u Edenu Gospodin Bog je ožalošćenom paru objavio evanđeosko obećanje o svojoj spasonosnoj prisutnosti i budućem spasenju.

C. Narav zdravlja: biblijski temelj

1. Biblijska terminologija

Razlog što suvremeni prijevodi Biblije rijetko rabe riječ “zdravlje” ne može se pripisati njezinom nepojavljivanju u izvorniku, već velikoj razlici između nekadašnjeg i suvremenog razumijevanja značenja riječi “zdravlje”. Premda biblijski hebrejski ima nazive za preko osamdeset dijelova ljudskog tijela, nedostaje mu određen i jasan naziv za samo tijelo. Najbliži suvremenom smislu je *g'vîyah*, koji se u hebrejskoj Bibliji pojavljuje trinaest puta, ali gotovo uvijek s proširenim značenjem. Riječ se odnosi na mrtva tijela (osam puta) ili na slike u snovima (tri puta). Hebrejski um nije zamišljao ljudsko tijelo kao čisto tjelesni objekt, niti se zdravlje odnosi prvenstveno na tjelesno stanje. Tvar od koje je tijelo načinjeno opisana je riječju *bāsār* i odnosi se na fizičku supstancu ljudskog tijela pa se obično prevodi kao “tijelo” (Br 8,7; 1 Kr 21,27; Job 4,15); no ova se riječ odnosi na sastavne dijelove, a ne na samo tijelo.

Suvremeni prijevodi riječju “zdravlje” prevode nekoliko hebrejskih riječi, često povezanih s pojmom ozdravljenja, što je tipičan način koji suvremenom čitatelju izgleda poetično, kao što je u Izaiji 58,8 obećanje pokajničkom Izraelu: “I zdravlje će tvoje brzo procvasti”, ili: “Ta, zašto ne dolazi ozdravljenje kćeri naroda mojega?” (Jr 8,22) Druge hebrejske riječi, povremeno prevedene kao “zdravlje”, jesu *y'sū'āh*, koja sadrži misao o sigurnosti ili zaštitenosti, *arūkāh*, s misli o produženju, *marpē*, s korijenom riječi koja znači ozdravljenje i *šālôm* o kojoj ćemo raspravljati malo kasnije. Među grčke riječi spada *higainō*, “uživati dobro zdravlje” (3 Iv 2), i *sōtēria*, koja se u Novome zavjetu obično prevodi drugim riječima kao što su “sigurnost”, “izbavljenje” ili “spasenje”.

2. Biblijsko razumijevanje zdravlja

Kad se u naše doba govori o zdravlju, obično se misli na tijelo u fizičkom smislu, premda se ponekad može odnositi na duševno zdravlje, a povremeno uporabiti i u prenesenom smislu. Čak se i duševno zdravlje ili duševna bolest sve češće opisuju kao reagiranje na tjelesne biokemijske funkcije. Takvo sužavanje i ograničavanje zdravlja samo na fizičko zdravlje strano je biblijskom razumijevanju.

Općenito govoreći, suvremeno društvo smatra da je zdravlje i njegovo očuvanje stvar znanosti, pri čemu se koncentrira na fizičko i, gdje je potrebno, opisuje kao prirodna funkcija. Metode koje su se pokazale uspješnim na području znanosti, primjenjuju se i na ljudsko tijelo tako što, u skladu s kanonima suvremene znanosti, isključuju nadnaravno. Suvremena praksa priznaje da emocionalna i društvena okolina utječu na ljudsko zdravlje, ali se prvenstveno bavi fizičkim i prirodnim i pribjegava rješenjima koja se uglavnom oslanjaju na laboratorij i farmakologiju. Suprotno tome, biblijski pristup ne samo što, osim djelovanja prirode, priznaje božansku prisutnost, već ga smatra središnjim.

Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije zdravlje je “stanje potpunog tjelesnog, duševnog i društvenog blagostanja, a ne samo odsutnost bolesti ili slabosti”. Iako ova definicija ima određenu širinu, ona kao svjetovna definicija ne uzima u obzir sveukupnost koja karakterizira biblijsku sliku, i izostavlja središnju ulogu Boga.

Biblija shvaća zdravlje kao sveukupnost u punom smislu riječi. S biblijskog stajališta zdravlje nadilazi fizičko u svim elementima života i znači skladno djelovanje osobe – fizičko, emocionalno,

duhovno i društveno. Fizički gledano takva definicija ne zahtijeva potpunu odsutnost bolesti u svakom dijelu niti zanemaruje normalni proces starenja koje slabi funkcije. Ali zahtijeva cjelovitost.

Zdravlje, posebno kako je objašnjeno u hebrejskoj Bibliji, crpi svoj identitet prvenstveno iz stalnog odnosa između Boga i grešnog čovječanstva. Utjecaji pada čovječanstva u grijeh vrlo su snažni, ne samo u tjelesnom odvajanju čovjeka od Boga, već i u promjeni osnovnih ljudskih pobuda koje ih čine egocentričnima i prirodno sklonima k zlu. "Podmuklije od svega je srce, jedva popravljivo, tko da ga pronikne?" (Jr 17,9) "Ljudsko je srce puno zla..." (Prop 9,3) Pavlova borba protiv zla u njemu primjer je utjecaja grijeha na prosuđivanje i moralne vrijednosti, čak i u životu iskrenog kršćanina (Rim 7,15-20).

Zdravlje se u Starome zavjetu dijeli u četiri široke kategorije: (1) stanje cjelovitosti i ispunjenosti, (2) stanje usklađenosti s Bogom i Njegovim Zakonom, (3) stanje pravednosti – uključujući pravilan odnos prema Bogu i bližnjima te (4) stanje fizičke osposobljenosti i snage, sposobnosti postizanja rezultata zbog dugog života. O prvoj kategoriji raspravljat ćemo u jednom od sljedećih pododsjeka (vidi I. E). U nekim tekstovima Stari zavjet opisuje zdravlje kao stanje usklađenosti s Božjom voljom koja je izražena u Njegovom Zakonu (*Torah*). Aktivna vjernost Zakonu i usuglašenost s njim donosi zdravlje (Ps 119,165; Jr 7,23). Usklađenost s Božjim zakonom osigurava zaštitu od bolesti (Izl 15,26; 23,20-26; Pnz 7,12-15; Izr 3,7.8). Suprotno tome, neposlušnost donosi kaznu (Lev 26,14-16; Pnz 28,59), što se vidi iz događaja sa zmijsama (Br 12,1-15) i u slučaju Mirjam, Mojsijeve sestre (Br 12,1-15), i Gehazija (2 Kr 5,27). Na drugim mjestima Biblija izjednačuje zdravlje s pravednošću (hebrejski *šedeq* ili *šedāqāh*) u smislu pokoravanja božanskim mjerilima. Osnovno mjerilo je Božji karakter, pa pravilan odnos prema Božjem karakteru daje *šālôm* (Iz 32,17). Drugo starozavjetno shvaćanje izjednačuje zdravlje sa snagom i cjelovitošću. David je bio junak, prava slika dobrog zdravlja. Mojsije je umro sačuvavši do smrti sve svoje sposobnosti (Pnz 34,7), a Josip je živio 110 godina (Post 50,26); sve su to primjeri izvrsnog zdravlja. Citirani tekstovi imaju na umu nešto više od samo tjelesne vitalnosti; pod zdravljem razumiju cjelovito biće koje nastaje kao posljedica vjernosti Bogu. Osim kao snagu, Stari zavjet opisuje zdravlje i kao dugovječnost, posebno u odnosu na patrijarhe (Post 5). Snaga je dar od Boga (Ps 29,7-9), ali njezino značenje nadilazi tjelesno i uključuje sve elemente života. Dug život obećan je poslušnima, pojedincima i cijelom narodu (Pnz 6,2; 30,20; 1 Kr 3,14; Ps 34,13-15). Kako se može očekivati, slabo zdravlje je slabost i ono služi kao naziv za bolest i nemoć.

D. Šalom

Biblija smatra da se bitak i oblik ne mogu odvojiti jedno od drugoga. Život se odnosi na cijelu osobu i on je nedjeljiv, označen hebrejskom riječju *šālôm*. Premda je ova riječ danas ograničena na pojam "mir", njezino je značenje u Bibliji mnogo šire, naime, njome se izražava potpuno osobno blagostanje. Zajedno sa srodnim izrazom *šālēm*, ona daje smisao "zdravlja" ili "cjeline". Riječ *šālôm* u Bibliji se pojavljuje skoro 240 puta – s izvedenicama više od 350 puta. Posebno je česta u Psalmima, Izaiji i Jeremiji. Iako se tako često pojavljuje, samo 38 puta je uporabljena u smislu mira nasuprot ratu.

Definicije leksikografa uključuju potpunost, krepkost, dobro zdravlje, napredak, blagostanje, dobrobit, sklad među ljudima, sklad sa samim sobom. U korijenu ove riječi je misao o cjelovito-

sti, potpunosti ili potpunom zdravlju. Njezina se orijentacija može naslutiti iz izraza: "Da ti bude dobro!" ili u širem obliku: "Neka u tvom životu sve bude zadovoljavajuće!" U smisao ove riječi uključena je i misao o upotpunjenosti, cjelovitosti, organiziranoj dostatnosti, dinamičnom stanju zdravlja, koja uključuje, ali i nadilazi suvremeno razumijevanje "zdravlja". U Bibliji *šālôm* obuhvaća sve što je povezano sa životom uključujući tjelesno, duševno, duhovno i društveno, bez obzira na to radi li se o pojedincu, kolektivu ili naciji (Post 29,6; 43,27.28).

Nasuprot suvremenom značenju "mira" kao stanju pasivne neaktivnosti – izostanku kretanja, u hebrejskom jeziku *šālôm* prenosi misao aktivne, dinamične cjelovitosti i zadovoljstva koje isključuje negativne suprotnosti. *Šālôm* može značiti nepomućeno stanje uma, opuštenost koja potječe iz svijesti o usklađenosti s Bogom (Lev 26,6), ali se taj mir ne postiže lako jer se protivi čovjekovoj prirodnoj sklonosti da sklapa kompromise za zlom. Na kraju, *šālôm* vodi do kozmičkog ispunjenja, savršenog jedinstva svega u savršenom skladu sa Stvoriteljem.

Ovdje je obuhvaćena i fizička strana čovjeka. Najranija uporaba riječi *šālôm* u Bibliji zabilježena je u situaciji kad se Jakov raspituje za *šālôm* Labana, unuka Abrahamovog brata Nahora (Post 29,5.6). Ona se javlja i u vezi s Ezekijinom bolešću i ozdravljenjem (Iz 38,17), a u Izrekama 3,2 poslušnost Božjem zakonu je povezana s dugim životom i *šālômom*. Na temelju širine značenja riječi *šālôm*, biblijski pojam zdravlja, iako uključuje i tjelesno stanje, proteže se na sve što obuhvaća čovjekov život. Samo Bog može donijeti *šālôm* nastojeći se vratiti svojem iskonskom planu da stvaranju osigura potpuno blagostanje. Unatoč pojavi grijeha, Bog nudi onima koji Mu služe Savez *šālôma* (Br 25,12; Iz 54,10; Jr 32,40; Ez 34,25). Ali za zle ne može biti *šālôma* jer su takvi ljudi u sukobu s Bogom (Iz 48,22; 57,21; 59,8).

Oslanjajući se na starozavjetne korijene, poruka *šālôma* postaje temeljem kršćanske vjere koja posebno naglašava da nas Krist pomiruje s Bogom i tako postavlja temelj istinskom miru. Isus kaže: "Ostavlja vam mir; mir, i to svoj, dajem vam. Ja vam ga ne dajem kakav svijet daje. Neka se ne uznemiruje i ne plaši vaše srce!" (Iv 14,27) Pavao dodaje: "Dakle: opravdani vjerom u miru smo s Bogom po našem Gospodinu Isusu Kristu." (Rim 5,1) "On je, naime, naš jedini mir." (Ef 2,14) Definirano u smislu *šālôma*, zdravlje postaje cjelovito, integralno stanje u kojemu su svi elementi jedne osobe u međusobnom skladu. Unutarnje zadovoljstvo koje potječe od pomirenja s Bogom, bližnjima i svojom sredinom, povezuje se s odgovarajućim tjelesnim funkcijama i ostvaruje istinsko blagostanje.

E. Cjelovitost

Biblijska poruka iznosi cjelokupnu stvarnost kao jednu mnogostranu međusobno povezanu cjelinu u čijem je središtu Bog. Prema tomu, ne može biti svjetovne, fragmentarne kozmologije. Iako su se neka stvorenja pobunila protiv Boga, Biblija ne poznaje nijedan element ili cjelinu koja bi bila odvojena od Boga ili ne bi bila odgovorna Stvoritelju. Elementi mogu biti sveti ili profani, ali nikad svjetovni. Unutar ovog okvira čovječanstvo se prilikom stvaranja pojavljuje iz Božje ruke kao nova, posebna vrsta, različita i odvojena od životinja (Post 1,26.27.31). Od tog trenutka, tijekom cijele biblijske povijesti, na ljudska se bića bila gleda kao na jedinstvene, potpuno integrirane osobe (Post 5,1.2; Ps 8,4-6; 139,13-17; 1 Kor 6,15; 3 Iv 2; 2 Pt 1,3.4).

Takvo jedinstvo očituje se u obliku i funkciji ljudskog tijela s njegovom složenom strukturom i fiziološkim aktivnostima koje, kada se pravilno odvijaju, održavaju zdravlje. Takva cjelovitost je

važna i za zdravlje i za liječenje jer pruža biblijski temelj za očuvanje dobrog tjelesnog zdravlja i obnoviteljsku terapeutiku. Čovjek se sastoji od elemenata u koje je uključeno i fizičko tijelo, ali sadrže daleko više od toga. Emocionalni i duhovni elementi povezuju se s fizičkim da bi proi-zveli cjelinu. Promatranje svake osobe u ovom širem smislu ne samo što je u skladu s biblijskim razumijevanjem, već uspostavlja i jedinstveni kršćanski pristup liječenju, različit od uobičajene zdravstvene njege ograničene samo na tijelo u fizičkom smislu. U cijelome Svetom pismu čovjeku se pristupa u skladu s ovim načelom cjelovitosti, a odbacuje se dualizam tijela i duše.

F. Etiologija bolesti

1. Pojava bolesti

Stari zavjet opisuje prvotnu visoku kvalitetu života koju je u početku uspostavio Stvoritelj. Njome je naglašeno vrhunsko blagostanje koje su po Božjem planu ljudi trebali uživati. Možda je neki ostatak tog iskonskog stanja i činjenica da se Stari zavjet više bavi zdravljem, a Novi zavjet liječenjem. Isus i apostoli kretali su se među ljudima koji su trpjeli posljedice nekoliko tisuća godina života u grijehu.

Biblijski izvještaji o prvim patrijarsima su biografski, sažeti opisi života ljudi koji su živjeli u razdoblju između pada u grijeh i izlaska iz Egipta. Iako ovi izvještaji sadrže stotine pojedinosti, nema spomena o bolestima među pretpotopnim patrijarsima ili dragocjenom nekolicinom onih koji su živjeli prije izlaska iz Egipta. Pisac se stalno iznova služi formulom: Čovjek "poživje. ... Potom umrije". Ovi izvještaji, svakako vrlo sažeti, sadrže samo nekoliko napomena o smrtnoj bolesti ili fizičkoj nesposobnosti, što govori da je pisac bio potpuno nezainteresiran za takve stvari ili da problem ozbiljnije i duže bolesti nije bio toliko zanimljiv. Premda izostanak takvih izvještaja ne mora značiti da bolesti nije bilo, on je potpuno u skladu s uvjerenjem da se otpornost prvih ljudi prenosila s naraštaja na naraštaj, iako svaki put u sve slabijoj mjeri. Primjer starosti patrijarha prilikom smrti podupire ovu tvrdnju.

Koje se vrste tjelesnih bolesti javljaju u starozavjetnim izvještajima? Najčešće se govori o očnim bolestima, prvenstveno o sljepoći, o kojoj nalazimo nekoliko izvještaja. Sljepoća se mogla pojaviti kao posljedica božanske kazne (Izl 4,11; 2 Kr 6,18), ali ima i slučajeva kada nije bilo tako. Zanimljivo je da u Petoknjižju nisu spomenute nikakve higijenske mjere za zaštitu očiju, iako su i opće higijenske mjere svakako pružale neku zaštitu. Nakon izlaska iz Egipta ima povremenih izvještaja o bolesti i nemoći na području sluha ili sposobnosti govora. Zanimljivo je također da se u vrijeme izraelskog naseljavanja Palestine ljevorukost smatrala nekom vrstom invalidnosti (Suci 3,15; 20,16; Septuaginta *amphoterodeios*), koju je Bog zanemario da bi izbavio Izraela od Moabaca (Suci 3,15-30).

Spominju se kožni problemi, uključujući svrab (Lev 13,30-39), čireve (Izl 9,9-11), skorbut (Lev 21,20; Pnz 28,27) i gubu (Lev 13), za koju se danas misli da nije bila Hansenova bolest. Nekoliko izvještaja govori o zlima (hebrejski *maggephāh*, Septuaginta *sun-antēma*) kao što su bila ona u Egiptu (Izl 9,14) i među Filistejcima (1 Sam 6,4); međutim, uopćenost ove riječi omogućuje njezinu širu primjenu.

Izvanbiblijski izvori, kao što su Eberov papirus (20 metara dug s 877 dijelova u deset stupaca), daju nam uvid u opširan izvještaj o bolestima i liječenju u Egiptu prije i za vrijeme Mojsija. Za-

padna racionalistička medicina može današnju metodologiju zahvaliti egipatskoj praksi iz trećeg tisućljeća prije Krista koja se, posebno u doba Ptolomeja, udomačila u grčkoj praksi liječenja. U jednom ranom obećanju svojem narodu, Gospodin je obećao da će ih sačuvati od svih bolesti uobičajenih u Egiptu ako budu poštovali Njegove zapovijedi (Izl 15,26), ali je zaprijetio da će ih pustiti na njih ako budu neposlušni (Pnz 28,60).

Kad izvješćuju o Kristovom radu, evanđelja nabrajaju široku lepezu bolesti. Među najpoznatijima su sljepoća (Mk 8,22-26; 10,46-52), guba (Mt 8,2,3; Mk 1,40; Lk 4,27), uzetost (Mt 9,2; Mk 2,3; Lk 5,18, *paralelumenos*, možda paraplegično stanje) i više slučajeva djelovanja demona (vidi II. D). Najveći dio svoje službe Isus je posvetio liječenju.

U cijelom starom poganskom svijetu bolest se pripisivala nadnaravnim uzrocima koji su se prirodno uklanjali vraćanjem i magijom. Nasuprot tome, Sveto pismo smatra da bolest nastaje zbog samo nekoliko osnovnih uzroka: (1) božanske kazne (Pnz 28,27-29), (2) neprijatelja đavla (Job 2,7; Mk 9,17), (3) opadanja snage povezano sa starenjem (Post 27,1; 1 Sam 3,2; 4,15) te (4) nesretnog slučaja (2 Sam 4,4; 2 Kr 1,2; 4,18-20).

Biblija ne prihvaća čisto naturalističku teoriju bolesti. Budući da zdravlje i bolest utječu na cijelu osobu, a ne samo na njezinu tjelesnu stranu, biblijsko gledište priznaje duhovni element u onome što se danas definira kao patološki uzrok bolesti. Bog je veliki Liječnik, obnovitelj zdravlja (Pnz 32,39). Ozdravljenje treba tražiti u Njemu; prema tome, suradnja s Bogom vodi blagostanju tijela i duha (Izl 15,26).

U skladu sa široko rasprostranjenom antičkom praksom, određenim organima bile su simbolički pripisivane posebne funkcije, na primjer srcu kao sjedištu osjećaja i prosuđivanja. Upravo zato Gospodin govori o potpunom ozdravljenju kad obećava "novo srce" (Ez 18,31). Međutim, u Bibliji se egipatsko-grčka klasična humoralna teorija (koja se odnosi na tjelesne sokove) uzroka i dijagnoze uopće ne spominje. Iako se govori o glavi i umu, mozak kao organ nije nikada spomenut u Bibliji, mada je egipatska medicina bila s njime dobro upoznata. Dječje bolesti se spominju samo usput, iako možemo naći izuzetke (2 Sam 12,15; 1 Kr 17,17; 2 Kr 4,18-37). Najsustavniji opis bolesti i njihovog liječenja zapisan je u Levitskom zakoniku 13.

2. Bog kao uzrok bolesti

Biblija na mnogo mjesta govori o Bogu kao uzročniku bolesti (Lev 26,14-16; Br 12,9-15; Pnz 28,20-22.27.29.35.59-61; 1 Sam 5,6-12; 25,37.38; 2 Sam 12,15; 1 Kr 13,4; 2 Kr 5,28; Job 5,17.18; Ps 38,2-9; 106,15; Iz 10,16, 30, 26; Jr 16,3.4; Hoš 3,13-6,2). Budući da se u ovoj raspravi bolest smatra posljedicom grijeha (vidi I. B), čitatelj se suočava s teškoćama. Međutim, problem se pojavljuje u novom svjetlu ako uzmemo u obzir da se u Svetome pismu apsolutno ništa ne događa bez Božje prisutnosti. Polazeći od ovog gledišta, sve što se događa ljudima, prirodi i svemu drugome mora se promatrati u svjetlu Božje prisutnosti, premda to nipošto ne znači da uključuje i Njegovu inicijativu.

Gledano iz te perspektive, biblijski pisci mogu pripisati Bogu sve što se događa na području Njegove vladavine, čak ako ta zbivanja dolaze od demona koja On dopušta do posljednjeg suda (Otk 20,7-10). Reći da Bog dopušta takve aktivnosti ili da odrješuje sile koje donose zlo može biti korisno, ali ne naglašava sve elemente koji su u to uključeni. I zato, ne ugrožavajući Božju suverenost, biblijski pisci također pripisuju svakovrsna zla njihovom pravom začetniku, Sotoni i

njegovim palim anđelima. U Jobovu slučaju, na primjer, Bog jasno ima dominantnu ulogu, ali i Sotona djeluje u okviru granica koje mu je Bog postavio (Job 1,6-12; 2,1-7).

3. Osobni grijeh kao uzrok bolesti

Iako se, općenito govoreći, bolest može svrstati među posljedice grijeha koji se pojavio u Ede- nu, jasno je da se bolest može javiti i kao posljedica osobnog ili kolektivnog grijeha (Lev 26,14-16; Ps 41,4,5; 107,17-20). Biblijski primjeri uključuju slučaj Mirjam, Mojsijeve sestre (Br 12), ali i Davidov očajnički usklik u Psalmu 38, kad se žali: “Na tijelu mi ništa zdravo nema zbog gnjeva tvog, od grijeha mojih mira mi nema kostima.” (Ps 38,4)

Premda je skriveni uzrok nastanka bolesti uvijek prisutnost grijeha u svijetu, Biblija ne smatra da mora postojati neizbježna veza između osobnoga grijeha i bolesti. Ponekad je i “neporočan i pravedan” čovjek izložen bolesti; tako je sam Bog opisao karakter svojeg sluga Joba (Job 1,8). Te- ološki govoreći, Jobovo iskustvo protivi se uvjerenju da patnje treba uvijek smatrati posljedicama osobnog grijeha. Drugi izvještaj opisuje Ezekijinu tešku bolest ne pripisujući je nekom njegovom grijehu (2 Kr 20). I Isusovi učenici su se suočili s ovim problemom kad su raspravljali o čovjeku slijepom od rođenja. Isus im je odgovorio da ni čovjek niti njegovi roditelji nisu svojim grijesima izazvali njegovu bolest (Iv 9,1-3).

U pozadini Isusove službe ozdravljivanja bilo je uvjerenje rabina da je bolest dokaz grijeha. Ova zamisao, koja se razvila u razdoblju nakon povratka iz babilonskog sužanjstva, bila je nešto ublažena Ben Sirahovim prihvaćanjem intervencije liječnika (Sir 38,1-15). U Isusovo vrijeme to shvaćanje bilo je razrađeno u niz učenja o uzrocima i posljedicama. O bolesti i grijehu počelo se razmišljati kao sinonimima. Vjerski starješine povezivali su neke grijehe s određenim posljedi- cama: nemoral i razuzdanost uzrokuje čireve i vodenu bolest; zanemarivanje davanja desetine upalu grla; bogohuljenje, krvoproliće i krivokletstvo zastrašujuću gubu, dok je padavica mogla biti dokaz bračne nevjere bolesnika ili nekoga od njegovih predaka. Neki su odlazili u krajnost i smatrali da i grijesi nerođene djece mogu izazvati određena stanja ili bolesti.

Premda je prihvaćao zakon uzroka i posljedice, Isus ga je odbio primijeniti u svim slučajevima (Iv 9,1-3; Lk 13,1-5). Nečije ponašanje svakako može dovesti do pojave teške bolesti; međutim, postojanje takve bolesti ne mora biti dokaz da je ta osoba učinila određeni grijeh. Ova načela, premda su ovdje primijenjena na pojedinačne slučajeve, primjenjuju se i u kolektivnom smislu na skupine pa i na cijele narode. Narod koji odluči odbaciti Boga, može očekivati da će ga snaći ozbiljne posljedice bilo da se radi o duševnim patnjama, provali neprijatelja, razornim bolestima, gladi ili drugim nevoljama. Ovaj predmet, jasno opisan u Ponovljenom zakonu 28,25-29, pojav- ljuje se i kod proroka u njihovim pozivima Izraelu da se vrati Bogu.

4. Magija i bolest

Premda neki teolozi tvrde da je biblijsko vjerovanje u anđele i demone i njihovo sudjelovanje u bolesti i oporavku oblik magije, takav argument ima ozbiljne slabosti. Anđeli i demoni često se pojavljuju u Svetome pismu u slučajevima koji uopće nisu povezani s magijom. Biblijski apokalip- tički svjetonazor znakovito se razlikuje od magijskog gledišta u kojemu su bogovi i ostale demon- ske sile snage kojima se može manipulirati i koristiti ih u vlastitu korist ili na štetu neprijatelja. Za takvo što nema dokaza ni u Starome ni u Novome zavjetu.

Budući da se u antičkom poganskom svijetu smatralo da su aktivnosti demona uzrok nesreća i bolesti, one su se preventivno sprečavale pribjegavanjem magiji ili, ako su se već pojavile, magičnom liječenju. Među Hebrejima je bavljenje magijom bilo primano s rezervom, a nakon uspostavljanja države čak strogo zabranjeno (Post 41,1-8; Izl 7-9; Lev 19,26-28; Br 22; 1 Sam 28; 2 Kr 21,6; Iz 2,6; Jr 14,14; 27,9; Ez 13,17.18). U Bibliji su vračevi neprijatelji, ponekad ismijavani zbog svoje nesposobnosti ironičnim primjedbama. Samo se u nekoliko rijetkih slučajeva u Bibliji pojavljuju vračarski elementi, kao što je to slučaj s Elizejevim kostima (2 Kr 13,21). Neki teolozi iznenadnu smrt Ananije i Safire pripisuju navodnim vračarskim uzrocima premda tekst nema elemente magije; njih dvoje umrlo je neposredno nakon božanske osude. Nešto su problematičnija ozdravljenja Petrovom sjenom (Dj 5,15) ili stavljanjem dijelova Pavlove odjeće na bolesnike (Dj 19,12). Međutim, ovi slučajevi nisu prikazani kao djelovanje magije, već kao posljedica primjene simboličkih sredstava da bi se opravdalo djelovanje proroka ili apostola i utvrdila vjera. Kad se uzme u obzir rasprostranjeni utjecaj magije na antičkom Bliskom istoku, Biblija je jedinstvena u njezinom odbacivanju kao sredstvu za sprečavanje ili liječenje bolesti i nemoći.

G. Osvrt na prošlost

Prilikom istraživanja biblijskih izvještaja koji se odnose na zdravlje prvih ljudi i na njegov gubitak nakon pada u grijeh, pojavljuje se nekoliko osnovnih načela. Prvo je da su elementi zdravlja povezani sa Stvoriteljem i da je usklađivanje s Njegovim planom temelj čovjekova blagostanja. Slabljenje zdravlja i njegov gorki kraj u smrti pojavljuju se kao izravna posljedica grijeha.

Zapažaju se i dva dodatna načela, a prvo se odnosi na čovjekovu narav. Čovjek je znakovito složene građe, ali se izražava kao jedinstveno biće i Sveto pismo mu pristupa kao takvom. Snažne veze povezuju fizičke, emocionalne, duhovne, intelektualne i društvene karakteristike u jednu međusobno aktivnu cjelinu. Raznolikost funkcionira kao nedjeljiva jedinka. Oba elementa imaju temeljnu ulogu u održavanju idealnog zdravlja. Dok suvremena tendencija k specijalizaciji ističe raznolikost, biblijsko naglašavanje cjelovitosti zdrave osobe pridonosi oblikovanju kršćanskog razumijevanja zdravlja.

Još je jedno dodatno zapažanje vrlo zanimljivo: da postoji uska veza između održavanja zdravlja i božanske prisutnosti. Ponekad se ova dva elementa u biblijskim tekstovima stapaju na takav način i izražavaju tako identičnim riječima da se isti tekstovi mogu odnositi ili na zdravlje ili na božansko prihvaćanje čovjeka.

II. Ozdravljenje u Svetome pismu

A. Biblijski uvjeti za ozdravljenje

Suprotno suvremenom shvaćanju koje liječenje uglavnom ograničava na fizičko u čovjeku, cjeloviti pristup kojim su prožeti i Stari i Novi zavjet zahtijeva da svi elementi čovjekova života budu podložni ozdravljenju, a ne samo tijelo. Ova širina značenja izražena je u nekoliko hebrejskih i grčkih izraza koje prevodimo kao "liječiti" ili "ozdravljenje". Najuobičajeniji hebrejski izraz *rāphā* (36 puta) znači "izliječiti" ili "popraviti", često u širem smislu oslobađanja od unutarnjih napetosti, ili pomirenja i obnove. Izraz *arūkāh* daje ozdravljenju smisao produljenja, nasuprot skraćivanju života. *Yšūāh* naglašava sigurnost božanske brige, a *marpē* često označava ozdravlje-

nje u smislu donošenja zadovoljstva namjesto tjeskobe. *Tʿālāh* ukazuje na snagu nasuprot *Ēālāhu*, slabosti. I *šālōm* često označava cjelokupnost zdravlja, kao u primjeru: “Jesi li mi dobro, brate?” (2 Sam 20,9)

Ponekad novozavjetni grčki izrazi prate nijanse koje srećemo u hebrejskim tekstovima Staroga zavjeta, ali uz određene razlike. Najpoznatiji takav izraz je *therapeuō*, čije se ranije značenje brige o drugome u grčkom jeziku koine pretvorilo u “liječenje”, pretežno u fizičkom smislu. Rabi se u sinoptičkim evanđeljima i u Djelima za opis čudesnih ozdravljenja. Riječ *iaomai*, “izliječiti” ili “obnoviti”, slična je riječi *therapeuō*; međutim, ona još od Homerovih vremena ima i medicinsko i figurativno značenje. *Hygiainō*, koja je korijen naše riječi “higijena”, označavala je pronicljiv, sposoban, zdrav um i sređeno opće stanje čovjeka. Septuaginta ovu riječ često rabi u prijevodu hebrejske riječi *šālōm*. Posebno uporabljena u evanđeljima i pastoralnim poslanicama, riječ *hygiainō* ima šire značenje i odnosi se na ozdravljenje cijele osobe. Particip *hygiainōn* kazuje nam da je otac bio sretan “što opet ima sina zdrava” (Lk 15,27). Grčki glagol *sōzō* ima značenje “spasiti”, “sačuvati” ili “izbaviti”. Iz istog korijena dolazi riječ *sōteria*, koja se često prevodi kao “spasenje”, “izbavljenje” ili “očuvanje”. Šesnaest puta se riječ *sōteria* pojavljuje u evanđeljima u smislu izbavljenja kako bi ozdravilo cijelo biće. Ona se rabi za ozdravljenje i za spasenje (Lk 19,9; Dj 27,34).

B. Bog kao Iscjelitelj

Na mnogo mjesta Biblija ozdravljenje pripisuje jedino Bogu (Izl 15,26; Pnz 7,15; 32,39; 1 Kr 13,6; Job 5,17-18; Ps 41,4,5; 107,17-20; 147,3; Iz 30,26; Jr 30,17; 33,6; Hoš 5,13-6,2) ne posredno, već u istinski osobnom smislu. Tako Jahve neposredno nakon prijelaza preko Crvenog mora sklapa sa svojim narodom poseban savez: “Budeš li zdušno slušao glas Jahve, Boga svoga, vršeći što je pravo u njegovim očima; budeš li pružao svoje uho njegovim zapovijedima i držao njegove zakone, nikakvih bolesti koje sam pustio na Egipćane na vas neću puštati. Jer ja sam Jahve koji dajem zdravlje.” (Izl 15,26)

Šest stoljeća kasnije Bog s dubokom ljubavlju govori svojem narodu Saveza i podsjeća ga na izbavljenje i svoje obećanje:

“Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah, iz Egipta dozvah sina svoga. Al’ što sam ih više zvao, sve su dalje od mene odlazili. ... A ja sam Efrajima hodati učio, držeći ga za ruke njegove; al’ oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo. Užima za ljude privlačio sam ih, konopcima ljubavi; bijah im ko onaj koji u čeljustima njihovim žvale opušta; nad njega se saginjah i davah mu jesti.” (Hoš 11,1-4)

Prije odlaska u sužanjstvo Gospodin je svoj odlutali narod pozivao da se vrati i bude izliječen (Jr 3,22), obećavao mu je obnovu (Jr 30,17-22). Ovi tekstovi, kao i mnogi drugi, shvaćaju liječenje u širokom smislu kao potpuno pomirenje s Bogom, kao što to čini Malahija kad proriče dan Gospodnji kao vrijeme ozdravljenja (Mal 3,20-23; drugi prijevodi 4,1-3).

Iako se Biblija prvenstveno bavi zavjetnim narodom Izraelom, ona svojom brigom ustrajno pokušava obuhvatiti cijeli svijet. Stranac koji odluči služiti Bogu zajedno s Izraelom, treba se obrezati i tako primiti znak Saveza i pridružiti se Hebrejima (Izl 12,48.49). Stranac se posebno spominje u četvrtoj zapovijedi o suboti (Izl 20,8) i u Zakonu (Lev 24,22; Br 9,14); može sudjelovati u prinošenju žrtava pred Gospodinom (Br 15,14; Iz 56,6-8). Osim toga, mogao se s izvjesnim ograničenjima koristiti prednostima koje je Bog osigurao svojem narodu. Zavjetno ozdravljenje bilo

je i njima dostupno. Cijelo čovječanstvo, Božja djeca po stvaranju, mogu biti primljena od Boga i osjetiti Njegovu iscjeliteljsku moć. Čak i Egipat, parija kojemu je Bog sudio, može biti iscijeljen od svoje prošlosti i prihvaćen da sudjeluje u služenju pravome Bogu (Iz 19,19).

1. Psalmi o bolesti i ozdravljenju

Kao što smo već primijetili, Sveto pismo predstavlja Boga kao jedinog iscjelitelja. Opadanje snage i bolest široko su definirani ne samo kao posljedica udaljavanja od Boga, već u izvjesnom smislu i kao samo udaljavanje od Boga; zbog toga je rješenje u pomirenju s Njim kao začetnikom i jedinim trajnim izvorom zdravlja. Nakon oporavka slijedi pokajanje, oprost i potpora Božje ruke, bez sumnje u tjelesnom, ali i duhovnom i društvenom smislu. Bog se predstavlja svojem narodu Izraelu ovim riječima: "Jer sam ja Jahve koji dajem zdravlje." (Izl 15,26) Iako je ovim riječima obuhvaćeno tjelesno ozdravljenje, očito je i šire značenje.

Psalmi o bolestima i ozdravljenju daju sliku pokajanja i iscjeliteljskog oprosta. Psalmi 6, 38, 41, 88 i 102 govore gotovo samo o ozdravljenju, dok ga drugi, posebno 31, 32, 71 i 91, spominju u nekim svojim dijelovima. Izaija 38 objavljuje Ezekijin psalam priznanja grijeha. Priznanjem grijeha, žaljenjem, pozivima i izražavanjem povjerenja ovi tekstovi osim ljudske pomoći prvenstveno očekuju pomoć od Stvoritelja. U ovim psalmima ljudi u nevolji priznaju svoja nedjela i priznaju da ih Bog kori. Zato u svojim pozivima ne traže samo tjelesno ozdravljenje, već i oslobođanje od krivnje, izbavljenje koje prelazi u provalu zahvalnosti i radosti i izražavanje žive osvjedočenosti o tome što će Bog učiniti za one koji dolaze k Njemu.

2. Stvaranje i ozdravljenje

Ozdravljenje bi se najbolje moglo opisati kao vraćanje u prvotno dobro stanje. Svaki ljudski čin koji pridonosi vraćanju u iskonsko stanje dobrote, prema tome, u skladu je s Božjom namjerom. Stvoritelj uvijek uživa prednost, dok je stvorenje nastalo i stoga je uvijek ovisno. Kao takav, čovjek je uvijek upravitelj, a samodostatnost postaje izvorni grijeh. Ovo shvaćanje prožima biblijske izvještaje. Predstavljajući sebe kao iscjelitelja, Bog ostaje vjeran svojoj prvotnoj namjeri kojom je stvarao svijet. (Vidi I. A. 1.)

3. Ozdravljenje u prirodi

Jasno se vidi da sama priroda ima sposobnost ozdravljanja. To je urođena sposobnost dobivena od Stvoritelja, neka vrsta preostale "mudrosti" u prirodi preko koje Bog vrši popravak i pruža olakšanje grijehom oštećenom stvaranju. Ova iscjeliteljska sposobnost izraz je Božjeg djelovanja, premda je naturalistička filozofija smatra čisto prirodnom funkcijom. Jezgrovita izreka Ambroza Para: "Ja samo zavijam rane, a Bog ih liječi", ispravno izražava biblijsko shvaćanje ozdravljenja u kojemu sudjeluju i Bog i ljudi.

Na osnovi činjenice da Stvoritelj djeluje organizirano, formulirani su prirodni zakoni zahvaljujući promatranju Božjeg djelovanja u prirodi. Prirodni zakoni su, prema tome, opisni, a ne uzročni. Pravilno shvaćeni, prirodni zakoni osiguravaju normativne smjernice kako se može primijeniti Božja sila liječenja. To načelo znači da vjernik poštivanjem prirodnih zakona surađuje s Bogom u sprečavanju bolesti i oporavku. U tom smislu prirodni zakoni

postaju vrsta Bogom danih zakona koji zajedno s moralnim Zakonom izražavaju Njegovu volju. Budući da je On iscjelitelj, oporavak zbog primjene prirodnih zakona znači očitovanje Njegove iscjeliteljske moći. Urođena sposobnost regeneracije i obrane od agresivnih organizama postaje tako dio Njegovog plana ozdravljenja i obnove. Znanstvena otkrića i razvoj farmakologije postaju legitimni dijelovi Božjeg liječenja. Biblija prihvaća funkcioniranje Božjih prirodnih zakona i poziva na suradnju s njima (Ps 19; Rim 1,19.20; Heb 1,1.2).

C. Vrste ozdravljenja u Bibliji

Stari zavjet izvješćuje o razmjerno malom broju tjelesnih ozdravljenja, iako u svim knjigama Gospodin podsjeća svoj narod na svoju sveobuhvatnu iscjeliteljsku milost. Pokajnika liječi od grijeha koji ga razdvaja od Boga (Ps 107,17-22), ali i od žalosti, ogorčenosti, tuge, osamljenosti, nepovjerenja, otuđenosti od Njega i bližnjih, očaja, izgubljenog samopoštovanja, dakle, od niza problema koji su karakteristični za naše grešno stanje. Njegovo iscjeljenje odnosi se i na narode (Izl 23,22-25; Lev 26,14-21; Pnz 7,15).

Prvo tjelesno ozdravljenje zapisano je u vezi s Abimelekovim ženama nakon što je Abimelek Saru vratio Abrahamu (Post 20,18). Zabilježena su i druga ozdravljenja u različitim okolnostima. Kad je Šaul bio odbačen zbog toga što nije slijedio božanske upute, Božji Duh se povukao, a na njegovo je mjesto došao Jahvin zao duh (1 Sam 16,14) za koji je Davidova svirka na liri postala terapija (r. 23). Preko Ilije Bog je izliječio udovičina sina (1 Kr 17). Preko Elizeja Bog je vratio u život Šunamkina sina (2 Kr 4), a Sirca Naamana izliječio od gube (2 Kr 5). Ezekijino izlječenje zahtijevalo je primjenu terapijskih mjera u obliku obloga (Iz 38,16-21). Ovih nekoliko slučajeva zapravo su sav povijesni izvještaj o čudesnim ozdravljenjima u Starome zavjetu, što je u suprotnosti s brojnim izvještajima u evanđeljima.

U Starome zavjetu izvještaji o Božjem iscjeljivanju i kaznama pružaju dokaz da On upravlja poviješću. Zabilježeni su i mnogi slučajevi božanskih intervencija, a najbližnje novoza-vjetnim ozdravljenjima je izbačeno u Danielu 3,1-25; 6,27 i Nabukodonozorov oporavak (Dn 4,34-36). Znakovi i čuda u Starome zavjetu bave se sudbinom Božjeg zavjetnog naroda, ali mesijanski tekstovi u Izaiji (Iz 35,3-6; 53; 61,1-3; 63,1) i u drugim knjigama pretkazuju da će s Mesijom doći služba iscjeljivanja. Tjelesna ozdravljenja postaju istaknuta pojava u Novome zavjetu, posebno u službi Isusa Krista, ali se nastavljaju i u apostolskoj Crkvi.

D. Isusova služba liječenja

Ozdravljanja koja je Isus vršio tijekom svoje službe svakako čine najveću izravnu raspravu o ovom predmetu u Bibliji. Premda je sačuvao šire starozavjetno razumijevanje ozdravljenja kao oprosta i pomirenja s Bogom, Isus u Novome zavjetu ulazi u izravan sukob s bolestima, patnjama i zlim silama koje stoje iza njih i stalno ih pobjeđuje. Isusova služba pokazuje ovaj širi smisao ozdravljenja, jer bolesnike oslobađa fizički, ali i od grijeha i krivnje. Novi zavjet snažnije naglašava tjelesna ozdravljenja. Patnje, koje se često smatraju tlačenjem a ne kažnjavanjem, ne moraju se više trpjeti kao posljedica čovjekova pada u grijeh, već nečim što se može ukoriti. Isusove intervencije su namjerne, snažne i prodorne.

1. Izvještaji o Isusovom ozdravljanju

Grubo računajući, približno je oko dvadeset posto teksta u evanđeljima posvećeno ozdravljenjima i njihovim posljedicama. Kad bismo tekstove u evanđeljima podijelili na kazivanja ili predavanja i kad bismo izvještaje o ozdravljenjima uvrstili u kazivanja, bili bismo iznenađeni što se jedna trećina kazivanja odnosi na ozdravljenja. Premda se u nekim slučajevima izvještaji ponavljaju, četiri evanđelja ipak izvješćuju o 41 izlječenju, uz opće izvještaje kao što je ovaj: "Isus je obilazio po svoj Galileji učeći u tamošnjim sinagogama, propovijedajući Radosnu vijest o Kraljevstvu te ozdravljajući svaku vrstu bolesti i nemoći u narodu." (Mt 4,23) Na temelju ovih izvještaja mogli bismo Isusa smatrati prvenstveno putujućim iscjeliteljem, no poučavanje koje je pratilo iscjeljivanje previše bi pojednostavnilo takav opis. Sva četiri evanđelja opisuju Ga kao iscjelitelja, obično prema zajedničkom uzorku. Prvo se opisuje potreba, zatim Isus intervenira, često uz razgovor s moliteljem ili protivnicima; treće, dolazi do ozdravljenja, a zatim i do obraćanja promatračima, posebno u Luki.

Sva četiri evanđelja smještaju Isusov rad u okvir kozmičkog sukoba sa Sotonom, s tim što se od samog početka Njegove službe vodila borba na život i smrt. Na kraju Sotona ulazi u Judu Iskariotskog, preko kojega dovodi do vrhunca svoj sukob s Isusom. Za Isusa je Njegov protivnik "knez ovoga svijeta" (Iv 14,30; 12,31). Radosna vijest nema smisla bez ove kozmičke borbe.

Izvještaji o Isusovim ozdravljanjima razlikuju se s obzirom na poseban cilj koji ima pojedina knjiga. Marko, na primjer, izvješćuje o četiri istjerivanja demona (Mk 1,23-28; 5,1-20; 7,24-30; 9,14-29), osam iscjeljenja: od groznice (Mk 1,29-31), gube (Mk 1,40-45), paralize (Mk 2,1-12), suhe ruke (Mk 3,1-6), krvarenja (Mk 5,25-34), gluhoj i sljepoće (Mk 8,22-26; 10,46-52), i, kao posebna kategorija, o uskrsnuću jedne djevojčice (Mk 5,21-24.35-43). On je odbacio optužbe za bogohuljenje (Mk 2,7), za kršenje subote (Mk 3,1-6) i za oslanjanje na demonsku silu (r. 22). S karakterističnom živošću, Marko opisuje Isusove napade na Sotoninu vlast, koji doživljavaju svoj vrhunac i pobjedu na križu i u uskrsnuću. Izvješćujući o ozdravljenjima, Marko posvećuje minimalnu pozornost sporednoj zdravstvenoj strani izvještaja. Njega više zanimaju odgovori na pitanje: Tko je Isus? Ako je stvarno Mesija, kakav je Mesija? Nekoliko puta Isus zahtijeva od izliječenih da ne govore o svojem izbavljenju, očito da bi izbjegao prijevremeni sukob s vlastima.

Markovo evanđelje posebnu pozornost posvećuje sukobu s demonima i izražava sućut prema žrtvama opsjednutosti. Kod njega se zapaža i element odgode kad izvješćuje o čudima. Démoni se prepiru s Isusom (Mk 5,6-12) i tako odgađaju svoje istjerivanje. Slučaj sa ženom izliječenom od dvanaestogodišnjeg krvarenja zadržava Isusa toliko da Jairova kći u međuvremenu umire (Mk 5,27-43), a istjerivanje demona iz dječaka je odgođeno dok se Isus ne vrati s Gore preobraženja (Mk 9,22-29).

Matejevo evanđelje ponavlja skoro sva ozdravljenja o kojima govori Marko, ali s nešto duljim dijalogima između Isusa i drugih. On posebno naglašava Isusovu sućut (Mt 9,35.36; 14,14; 20,34; 9,27; 15,22). Osobito vraća pozornost svojih čitatelja na starozavjetna proročanstva koja su se ispunila u Isusovom radu, posebno Njegovu ulogu slugu (Mt 8,17 iz Iz 53,4; Mt 12,15-21 iz Iz 42,1-4). Matej posebno zapaža kako su Isusova iscjeljenja u Hramu duboko uvrijedila svećenike (Mt 21,14).

Lukin izvještaj sadrži 16 ozdravljenja, više od ijednog drugog evanđelja (Lk 4,31-39; 4,38.39; 5,12-26; 6,6-11; 7,1-17; 8, 26-56; 9, 37-43; 11,14-16; 13,10-17; 14,1-6; 17,11-19; 18,35-43 i 22,50.51). Kad uzmemo u obzir da je Luka liječnik (Kol 4,14), ne iznenađuje nas ova potreba. On prati Isusu službu kao iscjelitelja od Njegove propovijedi u sinagogi u Nazaretu (Lk 4,16-21). Tu Isus čita poznati mesijanski tekst iz Izaije 61,1.2: "Duh Jahve Gospoda na meni je, jer me Jahve pomaza, posla me da radosnu vijest donesem ubogima, da iscijelim srca slomljena; da zarobljenima navijestim slobodu i oslobođenje sužnjevima; da navijestim godinu milosti Jahvine." Primjenjujući ovo proročanstvo na samoga sebe, Isus je dao legitimitet svojoj zadaći i potvrdio da će On ispuniti ovaj mesijanski tekst. Lukino evanđelje sadrži i sedam općih izvještaja o tome kako je Isus izliječio velik broj ljudi od njihovih bolesti i istjerao mnoge demone (Lk 4,40.41; 6,17-19; 7,18-23; 9,10.11; 10, 13-15; 13,31-33; 24,19-21). Izvještaji zrače snažnim slobodarskim duhom, oslobođenjem od demona, od grijeha, od društvenih ograda. Luka opisuje i prizore vjere nežidova i odbačenih, kao u slučaju vojnika sluga (Lk 7,1-10), žene koja je bila izopćena iz društva zbog dugogodišnjeg krvarenja (Lk 8,43-48), vjere samarijanskog gubavca koji se jedini od desetorice izliječenih vratio da zahvali Isusu (Lk 17,11-19). Luka prikazuje ozdravljenja kao izravni dio Isusovog spasiteljskog poslanja (Lk 4,40.41; 6,17-19; 9,11). Čak su i Njegovi učenici postali iscjelitelji (Lk 9,1.2; 10,9.17). Osim toga s neobičnim pojedinostima opisuje reakciju izliječenih.

Ivanovo je evanđelje mnogo selektivnije i izvješćuje o samo sedam čuda. Ivan ih naziva "djelima" (*erga*) ili "znacima" (*semeia*), doslovce Božjim djelima (Iv 5,17.19-21). Navedena su samo tri ozdravljenja, a svako se nalazi u okviru dugih rasprava. Radi se o sinu jednog dužnosnika (Iv 4,46-54), čovjeku oduzetu 38 godina ali izliječenom u kupalištu Bethesdi (Iv 5,1-15) i čovjeku slijepom od rođenja (Iv 9,1-34). Dva su se dogodila u subotu, izazivajući sukob s vjerskim vlastima. Zapisano je i jedno uskrsnuće, Lazarovo, pri kojemu je Isus predstavljen kao izvor života. "Ja sam uskrsnuće i život. ... Tko vjeruje u mene, ako i umre živjet će. Tko god živi i vjeruje u me, sigurno neće nigda umrijeti." (Iv 11,25.26) Vjera zauzima istaknuto mjesto u Ivanovom evanđelju, ali ne vjera zasnovana na znacima, već vjera u Njega kao Osobu, kao Davatelja života (Iv 20,24-29). Isus nije samo izvor zdravlja, već se u Njemu nalazi cjelokupno zdravlje – vječni život. Evanđelje po Ivanu ne sadrži nijedan izvještaj o istjerivanju demona, a borba između Krista i đavla prikazana je mnogo suptilnije.

2. Vrste i metode liječenja

Oštra razlika između Isusovog i helenističkog iscjeljivanja povlači jasnu crtu razdvajanja između božanskog ozdravljanja i svih ostalih. Suprotno većini grčkih iscjelitelja, Isus nije djelovao u potaji, već je to često činio usred velikog mnoštva. On nije bacao čini, nije se pozivao na neke vanjske izvore sile da bi dokazao svoj autoritet, nije uvodio ljude u hipnotički trans niti je izgovarao neke magične formule. Njegova metoda je bila jednostavna – nekoliko riječi i dodir. Ljudi koje je Isus ozdravio болоvali su od ozbiljnih bolesti, vrlo često godinama. Njegova služba se razlikovala od svih ostalih.

Kao što je već rečeno, Isus se suočavao s vrlo raznolikim bolestima, a većina je opisana jednostavnim, lako razumljivim riječima. Pokretom ruke vratio je na mjesto odsječeno uho (Lk 22,51), dodiranjem je izliječio gubavca (Lk 5,12-16) i vratio vid slijepcu, ponekad primjenjujući, a ponekad izostavljajući fizička pomoćna sredstva (Iv 9,7.11).

Prigodom liječenja najčešće se služio riječju, kratkom rečenicom, i bolesnik bi ozdravio. U drugim se prigodama služio neizravnim sredstvima, bolesnike je liječio u etapama ili je potpuno ozdravljenje nešto odgodio (Mk 8,22-26; Iv 9,1-11). Demone je izgonio jedino riječju, jer u evanđeljima nije zapisan nijedan primjer da je dodirivao žrtve opsjednutosti demonima. Demoni su dobro znali tko je Isus (Mk 1,24; 5,7). Čak i kad je sukob s demonima bio vrlo žestok, Njegove riječi su bile zapovijed. U tri paralelna izvještaja evanđelja navode točne Isusove riječi kojima se zapovjednim načinom izravno obraćao demonima (Mk 1,25; 5,8; 9,25; Lk 4,35). Samo se u jednom slučaju molio i prizvao Božje ime dok je činio čudo i tada evanđelist objašnjava da je to učinio radi okupljenog mnoštva (Iv 11,41.42).

Isus je čudom liječio ljude koji su stajali u Njegovoj neposrednoj blizini i ljude koji su bili daleko od Njega (Mt 8,5-13; Mk 7,24-37). Često se odazivao na molbe patnika (Mt 9,27; Lk 17,13; Mk 10,47), a ponekad je liječio i na molbu drugih osoba (Mk 1,30; 2,3; 7,26; 9,17; Mt 8,5; Iv 4,47; 9,2). Jednom je prigodom sam pokrenuo pitanje iscjeljivanja ne čekajući na molbu bolesnika (Iv 5,6-9; Lk 7,14; 13,12; 22,51).

Nekoliko činjenica moglo bi nam pomoći da bolje shvatimo Isusovu službu iscjeljivanja. Za Njega je bolest bila suprotnost božanskom redu jer je djelo đavla, s kojim se On došao boriti i pobijediti (Lk 13,16). On je prihvaćao slabe i bolesne, ne s prijezirom, već sućutno kao žrtve. On nikada nije pristupao ljudima klinički, s udaljenosti, već uvijek s poštovanjem, jer je Isus ljude smatrao cjelovitim osobama kako naučava Stari zavjet. Nastojao je ponovno uspostaviti vezu između Boga i čovjeka (Lk 7,11.21), a da bi ostvario taj cilj, božanska ljubav se mora prihvatiti vjerom, dok se vjera mora oslanjati na samoga Boga.

3. Svrha ozdravljenja

Mesijanski nalog, zapisan u Izaiji 61,1.2, sadrži pet zadataka: (1) propovijedati Radosnu vijest, (2) zarobljenima navijestiti slobodu, (3) liječiti bolesne, vraćati vid slijepima, (4) osloboditi potlačene grijehom ili izravnom demonskom silom i (5) najaviti dolazak Božjeg kraljevstva. Matej izvješćuje da je Isus "obilazio po svoj Galileji učeći u tamošnjim sinagogama, propovijedajući Radosnu vijest o Kraljevstvu te ozdravljujući svaku vrstu bolesti i nemoći u narodu" (Mt 4,23). Sličan izvještaj nalazimo u Mateju 9,35 gdje je svoj evanđeoski nalog uputio Dvanaestorici.

Potpuno je jasno da Isus svojim prvenstvenim zadatkom nije smatrao liječenje tjelesnih bolesti, već naviještanje Radosne vijesti o Božjoj novoj i jedinstvenoj umiješanosti u ljudske aktivnosti, o izbavljenju, oprost, pomirenju, oslobođenju i spasenju, elementima koji donose fizičko olakšanje, ali ga daleko premašuju. Isus je pozivao ljude da prihvate nov način života potpune predaje Bogu, koji za sobom povlači pokajanje i svjesno i trajno posvećenje Bogu, kako se sedam demona ne bi vratilo i ponovo nastanilo dom (Lk 11, 20-26). Karakteristično je što su Njegova ozdravljenja uvijek bila povezana s oprostom. Tjelesna ozdravljenja imala su mjesto u široj službi koja jedina može obnoviti *šālôm*, dovesti do ozdravljenja cjelokupnog čovjekovog života, obnavljajući iskonsko značenje zdravlja koje je čovjek dobio prigodom stvaranja. Onaj isti koji je stvorio svijet i sve što je u njemu (Kol 1,16-20; Heb 1,2; Iv 1,3) pojavljuje se sada među nama u ljudskom obliku da obnovi sve što je izgubljeno grijehom. On je bio izbavitelj obećan Adamu i Evi u Edenu (Post 3,15). On je bio više od proroka služeći kao sredstvo za vršenje Božjeg djela. Premda je sudjelovao u svemu što se događalo u svijetu poremećenom grijehom, bio je iznad njegove moralne nečistoće

(Heb 2,17.18; 4,15). Njegova služba ozdravljivanja jasno je pokazivala da je na djelu božanska sila.

Pozorno proučavanje Isusove službe potvrđuje ovu ocjenu. Njegov prvenstveni zadatak bio je objaviti da Bog prihvaća svoja grešna, napačena stvorenja sveopćim činom milosti i ljubavi. U Njegovom radu Božje kraljevstvo je već bilo prisutno iako će potpuno izbavljenje tek doći. Ono što se događalo, bilo je znak konačnog oslobođenja iz svijeta grijeha. On je došao da izbavi, da traži i nađe, da oprost, da objavi dan Božjeg milosrđa, da udijeli vječni život, da obnovi sve što je bilo izgubljeno. On je prije svega bio Spasitelj, a tjelesna ozdravljenja bila su dokazi, znakovi Njegove vlasti.

Nesumnjivo je da su spektakularna ozdravljenja i oslobođenje od demona privlačili mnoštvo i svjedočili o Isusovoj čudesnoj moći i tako stvarali spremnost za slušanje Njegovih pouka. On se suočavao s problemom koji i danas tišti one koji donose blagoslove Evandjelja: kako sljedbenike zaokupiti Bogom, a ne blagoslovom koji dolazi od služenja Bogu. Isusov cilj nije bio da svojim čudima privuče sljedbenike, i to je otvoreno rekao onima koji su doživjeli čudo umnožavanja kruha i ribe (Iv 6,26). Čudesna Isusova ozdravljivanja imala su jasna ograničenja. Na primjer, evandjelja ne bilježe nijedan Isusov posjet Tiberijadi, najvećem galilejskom gradu. Čini se da je u Tiberijadi jedva tko bio izliječen. Isto bi se moglo reći za mnogobrojne druge gradove i sela u Palestini. Međutim, mora nam biti jasno da su – premda je korisna strana Isusovog ozdravljivanja imala svoje mjesto kao dio Njegove šire službe – Njegova čudesna ozdravljivanja i oslobađanje od demona istodobno bili izraz Njegove milosrdne sućuti. Tjelesna ozdravljenja stvarni su prikaz punine Božjega kraljevstva.

4. Ozdravljenje i vjera

U mnogo slučajeva vjera je bila i te kako prisutna u Isusovim iscjeljivanjima, smatrana je preduvjetom za samo ozdravljenje (Mt 9,2.22.29; 8,13; 15,28). Nevjera je bila smetnja, kao u slučaju Nazareta (Mk 6,5.6; Mt 13,58). U jednom slučaju, kad učenici nisu bili u stanju izvesti ozdravljenje, Isus im je objasnio da se razlog krije u nedostatku vjere (Mt 17,20). Ponekad se vjera traži od osobe koja traži ozdravljenje, a ponekad od onoga tko je zastupa. Međutim, vjera se očekuje kao uvjet za ozdravljenje (Mt 9,29; Lk 17,19; 18,42). Moguće je navesti mnoge primjere kad je vjera imala primarnu važnost, posebno u evandeljima i Djelima apostolskim.

Ova je činjenica navela mnoge kršćane na zaključak, privlačan ako mu se prilazi površno, ali ne nužno logičan, da razlog zašto pokušaj molitve za ozdravljenje nije uspio leži u nedostatku vjere. Pretpostavka je da će sama vjera ako je prisutna u dovoljnoj mjeri, pokrenuti Boga da odgovori ili će u najmanju ruku stvoriti okolnosti koje će omogućiti ozdravljenje. Za neke je vjera čarobni štapić koji sam po sebi ozdravlja ili oslobađa božansku silu, i sve to na temelju pogrešnog tumačenja slučaja žene koja je dotaknula rub Isusove odjeće i ozdravila (Mt 9,22).

Premda je za Isusova iscjeljenja vjera nužna, iz istih evandeoskih izvještaja možemo zaključiti još nešto – da do ozdravljenja može doći i u slučajevima kad je vjera slaba ili je uopće nema. Takva su čuda bila učinjena s namjerom da probude vjeru u Isusa kao Božjeg Sina. U slučaju uzetoga ljudi ispunjeni vjerom donose bolesnika k Isusu, ali izvještaj ne spominje vjeru bolesnika. Pa ipak ga Isus ozdravlja na osnovi vjere onih koji su ga donijeli (Mt 9,1-8). Čovjek sa suhom rukom ozdravio je iako uopće nije izrazio vjeru, ni svoju ni nekog posrednika. Očito je ovo ozdravljenje trebalo izraelskim vjerskim vođama pokazati da Isus ima moć da liječi (Mt 12,9-13). Isus je oslovio i

ozdravio ženu koja je bila osamnaest godina zgrčena iako nema izvještaja da je pokazala vjeru (Lk 13,11-13). Čovjek koji je bolovao od vodene bolesti ozdravio je, iako nije pokazao vjeru, jer je Isus uporabio njegov slučaj da pokaže kako se i subotom smije liječiti (Lk 14,4). Izlječenje sluge velikog svećenika, kojem je Petar u Getsemaniju mačem odsjekao uho, još je jedan slučaj ozdravljenja bez izražavanja vjere (Lk 22,51). Čini se da su ovi primjeri navedeni ne zato da umanje ulogu vjere, već kao dokaz da izražavanje vjere može i ne mora značiti bitan element u Kristovom ozdravljanju. Uzimajući u obzir Isusovu ocjenu onih koji traže znakove da bi povjerovali (Iv 4,48; 20,29), ovi tekstovi nagovještavaju da tamo gdje ima dovoljno vjere ozdravljenje i nije tako bitno.

Još jedno zapažanje može biti korisno u definiranju vjere. U cijelom Svetome pismu vjera (hebrejski *’emunah*, grčki *pistis*) označava pouzdanje srca i uma u Boga, koje vodi oslanjanju na Njegovu suverenu volju (Ps 31,24; 2 Kor 5,7; Heb 11,8). To nije slijepi “skok u prazninu” bez ikakvih informacija, već povjerenje utemeljeno na dokazima. Vjera znači svjesnu, razumnu predaju, a ne lakovjernost ili osjećaje. Vjera ima vitalnu ulogu u biblijskom nauku i iskustvu. Vjerom se grešnici opravdavaju u Isusu Kristu (Rim 3,28; 5,1; Gal 2,16; 3,8), a Božji otkupljeni narod su oni koji imaju Isusovu vjeru (Otk 14,12).

5. Ozdravljenja subotom

Isus je bez opravdavanja ozdravljivao subotom. Iako time nije prestupao nijedan biblijski propis o pravilnom svetkovanju subote, Njegovi su se postupci sukobljavali s nekim elementima tradicionalnih pravila o poštovanju subote. Evanđelja izvješćuju o sedam različitih slučajeva izlječenja subotom, što je često izazivalo sukobe s vjerskim vlastima. Od sinoptika, Luka izvješćuje o pet takvih slučajeva: o Petrovoj punici koja je bolovala od groznice (Lk 4,38-39) i o čovjeku opsjednutom demonima (Lk 4,31-35), koji su ozdravljeni iste subote; o čovjeku sa suhom rukom u sinagogi (Lk 6,6-10), o ženi s iskrivljenom kralježnicom (Lk 13,10-17) i o čovjeku izliječenom od vodene bolesti u kući jednog farizeja (Lk 14,1-6). Matej spominje dva od ovih slučajeva, a Marko tri.

Ivan navodi još dva subotnja ozdravljenja, oba prilično opširno: o uzetome koji je ozdravio u kupalištu Bethsdi (Iv 5,2-18) i o čovjeku slijepom od rođenja. Njegovom slučaju posvećuje cijelo deveto poglavlje svojeg evanđelja (Iv 9,1-41).

Pozorno proučavanje Isusovih subotnjih aktivnosti potvrđuje da je poštovao i svetkovao subotu onako kao što je određeno u Pismima, ali je istodobno odbacivao propise koji su poslije dodani u predaji. To odbacivanje predaje rabili su Njegovi neprijatelji da bi Ga optužili za obećavanje subote. Na ovu je optužbu odgovorio tako što je ponovno definirao svrhu subote i što se pozvao na viši autoritet citirajući biblijske presedane. Najpotpuniji Njegov odgovor zapisao je Ivan u vezi s uzetim u Bethsdi i čovjekom slijepim od rođenja. Nijedan od izliječenih nije znao tko je Isus niti je mnogo mario za pitanja starješina o Isusu je li pravednik ili grešnik. U svojem odgovoru kritičarima, Isus se pozvao na činjenicu da Njegov Otac neprestano radi, čak i subotom, da održava funkcioniranje cijele prirode uključujući i proces ozdravljenja, i da je iskazivanje sućuti važnije od obrednih propisa koji određuju svetkovanju subote. Zanimljivo je da je Isus subotom liječio akutne i kronične slučajeve i da među njima nije pravio razliku. Spasiteljska Božja sila donosi slobodu onima koji pate bez obzira na vrijeme. Svojim djelovanjem u subotu Isus je pokazao kako se u određenoj ravnoteži mogu održavati dva načela – načelo poštovanja svetosti subote i

načelo sućuti prema onima koji pate. Od svih Isusovih rasprava s vjerskim starješinama onoga vremena najoštrija je bila rasprava o tome koje su aktivnosti dopuštene subotom.

Umjesto da služi kao prepreka, subota treba biti most prema iskonskoj prisnosti koja je nekada postojala između Boga Stvoritelja i stvorenih ljudskih bića. Čak i njezino hebrejsko ime, *šabbāt*, koje znači "odmor", i šire objašnjenje njezine svrhe u četvrtoj zapovijedi, naglašavaju odmor od ljudskih poslova kao što se i Bog odmarao od svojih stvaralačkih djela. Ljekovita snaga subote proizlazi iz jedinstvenog načina kojim ona odvaja čovjeka od stresa svakidašnjih briga i obnavlja čovjekovo zanimanje za ono što je Božje. Tjelesna i emocionalna opuštenost pridonose oporavku od stresa koji prati život.

Blagoslovi subote su sveopći. Četvrta zapovijed definira njezinu univerzalnost time što svoje blagoslove širi na pripadnike obitelji, zaposlenike, čak i na tovarne životinje i na slučajnog stranca koji se zatekne u domu (Izl 20,8-11; Iz 56,6-8). Subotnja bogoslužja za iskazivanje štovanja i pružavanje zbližavaju vjernike i pretvaraju ih u zajednicu u kojoj svi imaju iste ciljeve i namjere i u kojoj je pozornost svih, umjesto na obično, usmjerena na iskazivanje štovanja Bogu. Subota ukazuje na vrijeme u budućnosti kad će svaki neriješeni problem, bio tjelesni, bilo emocionalni ili duhovni, biti izliječen u Božjem budućem kraljevstvu. "Prema tome, preostaje narodu Božjemu neki subotni počinak." (Heb 4,9) Pred Bogom će biti izliječena svaka rana napaćenog čovječanstva.

6. Ozdravljenje kao obnova

Tema obnove prožima Sveto pismo pružajući čvrst oslonac kršćanskoj nadi (Post 3,15; Rim 6,4,9-11; Kol 1,20,21; 3,8-10; 2 Kor 5,18-20; 1 Kor 15,51-57; 1 Iv 3,2). Ozdravljenje i obnova često se izjednačuju po smislu, jer kao što bolest odvaja od Boga, tako ozdravljenje obnavlja odnos s Njime. Božja obećanja da će obnoviti svoj odnos s Izraelom zasićena su izrazima povezanim s liječenjem (Jr 30,12-17; 33,6; 46,11; Ez 47,12; Mal 4,2). Ova je bliskost u Novome zavjetu tako velika da se jedan od osnovnih pojmova za ozdravljenje (*soteria*) može prevesti i kao ozdravljenje i kao spasenje. Spasenje, dakle, može obuhvatiti ne samo izbjavljenje od grijeha i njegovih posljedica, već i obnovu, ozdravljenje cijele osobe.

Sve biblijske doktrine utemeljene su na činjenici da će sve što je bilo izgubljeno zbog grijeha biti obnovljeno kad Onaj koji je sve stvorio obnovi svoje stvaranje. Nakon što je izliječio naše rane i pobjedonosno ponio naše prijestupe na Golgoti, On se na kraju u Otkrivenju pojavljuje kao *Christus Victor* nad Sotonom i silama zla (Otk 20,14; 21,8). Oni koji ljube Boga i koji Mu služe bit će obnovljeni, vraćeni u savršeno stanje kakvo je nekada bilo, dok će sve zlo biti uništeno da se nikad više ne vrati. U starozavjetnim i novozavjetnim proročanstvima na ovoj novoj Zemlji više nema bolesti, patnje ni smrti (Iz 33,24; Otk 21,4). Apostol Pavao se raduje Kristovom uskrsnuću kao dokazu da je On pobjednik nad svim silama zla. Kristova pobjeda postala je i našom pobjedom (1 Sol 4,14-17).

E. Ozdravljenja u Pavlovim spisima

1. Posebne značajke

U usporedbi s evanđeljima, Pavao u svojoj službi ne posvećuje toliku pozornost ozdravljenjima, premda se i ona događaju. U poslanicama nema mnogo izravnih rasprava o ozdravljenju

u suvremenom smislu ove riječi, ali nalazimo osnovne smjernice. Kao i u ostalim biblijskim spisima, i u Pavlovim poslanicama dolazi do izražaja čovjekova cjelovitost: čovjek je cjelovito biće, sposobno da griješi i bude obnovljeno (1 Sol 5,23). Na toj osnovi apostol vrednuje tijelo, Božji dar koji Mu treba prinijeti kao živu žrtvu (Rim 12,1). Iz Pavlove perspektive gubitak u Edenu nadoknađen je u Kristu zahvaljujući Njegovom uskrснуću, koje je dokaz da ćemo dobiti vječni život s Bogom. Do obnove dolazi samo Božjim djelom, *sola gratia* (Rim 3,28; Gal 2,16). Djela nikad ne mogu biti sredstvo obnove; čak se i Abraham opravdao vjerom, *sola fide*, prije obrezanja (Rim 4,9-11). Otkupljeni trebaju živjeti u Duhu (Rim 8,1-4) po kojemu je obnovljen novi savez sklada (Heb 8,10.11).

Pavao u svojim spisima ističe važnost nadnaravnoga (1 Kor 12,8.28), ali i prirodnoga (1 Tim 5,23). Međutim, on rijetko kad govori o zdravlju u tjelesnom smislu. Za njega zdravlje (*hugiēs*) označava uravnoteženo funkcioniranje reda u cjelini. Ovim se izrazom uvijek služi u tom smislu kao metaforom.

Pavao pokazuje prilično zanimanje za pojam koji se u nekim starijim prijevodima pojavljuje kao "triježnost", a u novijima kao "samokontrola". Iako sama riječ ima šire značenje od samo izbjegavanja alkohola, Pavao se nekoliko puta vraća na ovaj predmet (Rim 14,21; Ef 5,18; 1 Tim 3,8; 5,23; Tit 2,3 a neizravno u 1 Kor 6,10). Iako ovi tekstovi ne pružaju nedvosmisleni dokaz da Pavao misli na potpunu apstinenciju, ona je u potpunom skladu s njegovim shvaćanjem tijela kao hrama (Izr 20,1; Rim 12,1.2). Njegova poruka protiv opijanja potpuno je jasna (1 Tim 3,2.3; Tit 1,7; 2,2-6.12; Rim 12,3; 2 Kor 5,13).

Iako se i u Pavlovoj službi događaju čuda, on ih pripisuje Božjem djelovanju, a nikada sebi, u skladu sa starozavjetnim shvaćanjem (Izl 7,3; Pnz 6,22). Duh je neposredni izvor čuda (Gal 3,5), što je primjedba koja nije zapisana za Isusa. Objavljivanje Evanđelja praćeno je "snagom čudesnih znakova" (Rim 15,18.19; 2 Kor 12,12; 2 Sol 2,9), a taj uopćeni izraz obuhvaća i tjelesna ozdravljenja. Premda znakovi i čudesa služe kao potvrda vijesti koju objavljuju, za Pavla ona znače i oslobođenje od patnji nametnutih grijehom. Cijeli svijet uzdiše i čeka oslobođenje (Rim 8,19-23).

Donoseći Evanđelje u samo srce helenističkog svijeta, apostol je prešao s cjelovitog razumijevanja zdravlja i ozdravljenja u čijem je središtu Bog, svojstvenog Bibliji, na sasvim drugačiji pristup. U Grčkoj se zdravlje izravno izražavalo atletskim sposobnostima (bilo je definirano kao tjelesni razvoj). Suprotno tome, Hebreji su malo pozornosti posvećivali igrama, natjecanjima i atletskim sposobnostima jer su proizvodni fizički rad smatrali najboljim načinom tjelesne aktivnosti. Osobnu nagradu dobivali su u obliku zadovoljstva zbog dobro obavljenog posla.

2. Darovi ozdravljanja

Ozdravljanja (*charismata iamatōn*) se pojavljuju u popisu duhovnih darova koje je Pavao nabrojio, ali odvojeno od čuda i uvijek u množini (1 Kor 12,4-11.27.28), premda ih nema u kraćim popisima duhovnih darova (Ef 4,11.12; Rim 12,6-8). Takva se ozdravljenja smatraju Božjim darovima i ne pripisuju se ljudskim sposobnostima. Izvještaji o darovima ozdravljanja nemaju istaknuto mjesto u zapisima o apostolskoj Crkvi, ali je jasno da oni postoje. Dar ozdravljanja očito je trebao djelovati preko pojedinih vjernika, što je vidljivo iz uporabe riječi *allos* – drugi, u jednini (1 Kor 12,8-10), i darova ozdravljanja – u množini (rr. 28.30). Ova rečenična struktura

jasno pokazuje da apostol ne govori o darovima koje po crkvama pokazuju putujući iscjelitelji, već o darovima koje u posebnim okolnostima dobivaju pojedini vjernici.

3. Tri neuspjela izlječenja

Pavlovo ponešto tajanstveno metaforičko pozivanje na "trn u tijelu" (2 Kor 12,7-9) zahtijeva da se suočimo s činjenicom da čak i među vjernim kršćanima ima onih za koje Bog ne smatra da ih treba ozdraviti. Ovaj prvi zaključak svakako nas nagoni na skromnost jer od nas zahtijeva da priznamo kako ne možemo prepoznati čak ni elemente vezane uz pojedini slučaj, i da neuslišavanje molbe za ozdravljenje nije konačni dokaz nedostatka vjere, odbacivanja od strane Boga ili postojanja nekog moralnog nedostatka. Moramo imati potpuno povjerenje u Boga jer poznajemo Njegov dobrohotni karakter i znamo da je oslanjanje na Njega za naše najveće dobro.

Prava narav Pavlovog problema izaziva nagađanja još od vremena crkvenih otaca pa sve do danas, a odgovor je i dalje neuhvatljiv. Najprihvatljivija je mogućnost da se radilo o tjelesnoj slabosti, vjerojatno povezanoj s vidom, jer se Pavao služio pisarom kad je pisao svoje poslanice (Rim 16,22), dok bi u nekim poslanicama svojom rukom dodao samo završni pozdrav, što navodi na zaključak da je ostalo pisala druga osoba (1 Kor 16,21; 2 Sol 3,17; Gal 6,11). Povijesni je podatak njegova trodnevna sljepoća nakon susreta s Kristom pred Damaskom, koja je poslije izliječena (Dj 4,14) i njegovo usputno spominjanje drugog problema, bilo da se radi o istom ili drugom stanju (Gal 4,14).

Naravno, mnogo je značajnije što je to stanje značilo za Pavla. Ono svakako nije bilo slučajno, već planirano. Premda je dolazilo od Boga, Pavlu se činilo da ga Sotona muči (*kolafizō*, 2 Kor 12,7) da se ne bi uzoholio zbog svojih prednosti. Budući da je osjećao da ga problem koji se ponavljao ograničava u radu, Pavao je triput molio Gospodina da ga ukloni, ali ga je On svaki put bio odbio skrećući njegove misli s fizičkog stanja na veći cilj i Božju snagu održavanja.

Pavlovo iskustvo pokazuje nam da bolest može imati i drugo značenje osim fizičkog i patološkog. Svojom neugodnom fizičkom prisutnošću, tjelesna bolest prijeti da potisne šire razumijevanje ozdravljenja kao sklada s Bogom. Gospodin kao jedini Bog uzdiže se iznad svakog ljudskog iskustva jer je zbog grijeha sakriven našem pogledu, ali je duboko ganut ljudskom patnjom i pun je sućuti. Iako se riječ "providnost" ne pojavljuje u Bibliji, njezino značenje otkriva svaka njezina stranica.

Drugi je slučaj s Timotejem. Premda još mlad, izgleda da je patio od želučanih smetnji. Da bi mu pomogao, Pavao mu je uputio svoj jedini zdravstveni savjet: "Ubuduće ne pij samo vode, već uzimaj pomalo vina, zbog želuca i svojih čestih slabosti!" (1 Tim 5,23) Timotej je obično pio samo vodu (r. 23), ali mu je Pavao sada dao drugi savjet koji podrazumijeva primjenu do oporavka. Unatoč Timotejevoj osobnoj odanosti Kristu, njegovi zdravstveni problemi nisu prestali pa je Pavao pribjegao primjeni lijeka. Ovo iskustvo potvrđuje činjenicu da je uporaba sredstava za liječenje usklađiva s molitvama Bogu za ozdravljenje.

Treći je slučaj s Trofimom, bliskim suradnikom apostola Pavla. Dok je pratio apostola na njegovom trećem misionarskom putovanju, Trofim se razbolio i ostao u Miletu radi oporavka (2 Tim 4,20). Ni u ovom slučaju, kao ni u dva prethodna, nije primijenjen dar ozdravljanja. Ovi slučajevi podsjećaju nas da idealno stanje zdravlja, u punom smislu opisano u Bibliji, nije moguće u ovom životu. Živeći u okruženju sveopćih posljedica grijeha, svi će patiti i smrt je kraj svakog

čovjeka. U Svetome pismu ne nalazimo samo odgovor na pitanje: Zašto postoje patnje? – već i radosnu vijest o njihovom kraju o Kristovom dolasku. Njegova pobjeda nad Sotonom, grijehom i svim njegovim posljedicama ostvarena je na Golgoti i dokazana praznim grobom. Potpuno ozdravljenje u punom smislu riječi bit će ostvareno Isusovim povratkom.

F. Ozdravljenja u apostolskoj Crkvi

Negdje u sredini svoje službe Isus je okupio Dvanaesticu i dao im vlast (*exousia*) da izgone demone, da liječe svaku bolest i svaku nemoć (Mt 10,1). Izvještaj pokazuje da je uporaba ovog dara katkad bila uspješna, a katkad nije (Mt 17,16); međutim, postojala je mogućnost ozdravljenja. Prigodom svojeg uzašašća Isus im je dao nalog da svjedoče za Njega sve do kraja svijeta, ali da će prvo doći Duh. Nakon dolaska Duha (Dj 2,1-4.43), mlada je Crkva bila svjedokom značajnog niza ozdravljenja.

Velik dio povijesti apostolske Crkve opisan je u Djelima apostolskim, što izvještaje o ozdravljenjima čini posebno zanimljivima jer je pisac bio liječnik. Počevši od ozdravljenja hromoga na vratima hrama (Dj 3,12-10), izvještaj spominje sedam slučajeva ozdravljenja i egzorcizma pojedinačnih bolesnika ili nekoliko skupina, i završava na Malti izbacivanjem Pavla od smrti nakon ujeda zmije i ozdravljenjem jednog dužnosnika na otoku (Dj 28,3-6.8). Zapisana su i druga čuda i znakovi u Jeruzalemu i na drugim mjestima (Dj 5,12-16; 8,5-8), kao i ozdravljenja bolesnika od akutnih i dugotrajnih bolesti. Što se tiče broja redaka, ozdravljenja u Djelima čine manje od jedne dvadesetine teksta.

Povremene primjedbe upućuju na to da u ovaj izvještaj nisu uključena mnoga ozdravljenja (Dj 5,16). Premda su bila važna, mnoga ozdravljenja u Djelima izgledaju više slučajna od onih koja su opisana u evanđeljima. Do ozdravljenja dolazi i u Pavlovom radu i u povijesnim izvještajima u Djelima apostolskim; ona su sastavni dio Božjeg plana i donose tjelesno zdravlje određenim osobama, ali osnovna evanđeoska metodologija apostolske Crkve više počiva na naviještanju nego na tjelesnim ozdravljenjima.

G. Molitva i ozdravljenje u Jakovljevoj poslanici

Jakovljeva je poslanica jedini novozavjetni primjer koji pokazuje da je ozdravljanje bilo prisutno u životu prvih kršćanskih crkava. Tekst nalazimo u Jakovu 5,13-16 i njegova je osnovna tema molitva. Isus je toplo preporučivao molitvu (Lk 18,1); ona je prožimala Njegov život, imala je značajnu ulogu u Njegovoj službi poučavanja (Mt 21,22; Lk 11,9.10; 22,42); međutim, ozdravljenja i molitva nisu uvijek na isti način povezani u Bibliji. Molitva se rijetko kad spominje u vezi s Isusovim iscjeljenjima premda je On često provodio duge sate u razgovoru sa svojim Ocem i toplo preporučivao molitvu svojim učenicima. Čak i tamo gdje nije spomenuta, u onim slučajevima kad se bolesnik obraćao Isusu, molitva je na neki način bila prisutna.

Međutim, u Jakovljevoj poslanici ozdravljenje se pojavljuje ne samo u vezi s molitvom, već više kao funkcija molitve. Tekst raspravlja o molitvi navodeći tri vrste vjernika: prvi se nalaze u nevoljama i teškoćama, ožalošćeni su, obeshrabreni i nesretni (*kakopatheō*), oni se trebaju moliti (sadašnji zapovjedni način) i to treba postati ustaljena praksa. Oni nemaju nikakvog obećanja da će nevolja biti uklonjena, već da će biti u stanju suočiti se s njom na odgovarajući način. Drugi su radosni, oni su vjerom i svojim vedrim ponašanjem svladali probleme. Njima Jakov savjetuje da

pjevaju hvale Bogu (Jak 5,13). Zatim se obraća bolesnima. Njima kaže neka traže od starješina da se mole za njih, da ih pomažu uljem u Gospodnje ime. Njima je obećano da će im molitva vjere pomoći.

Pošto je ovim koracima propisana samo jedna procedura, opravdano postavljamo neka pitanja: Zašto baš starješine? Odgovor izgleda jasan jer starješine predstavljaju zajednicu vjernika i njihovo sudjelovanje uključuje cijelu crkvu. Njima nije dodijeljena nikakva svećenička uloga. Iako trebaju uživati poštovanje (1 Tim 5,17-20), nigdje u Novome zavjetu starješinama nije posebno povjerena zadaća iscjeljivanja. Darovi Duha razdijeljeni su vjernicima onako kako Sveti Duh nađe za dobro. Jakov to ističe u Jakovu 5,16 gdje kaže da grijeha treba priznati pred cijelom crkvom, a ne pred posebnim crkvenim službenicima.

Osim što će se moliti, starješine bolesnika trebaju pomazati uljem. Jedino paralelno mjesto o pomazanju uljem nalazimo u Marku 6,13 gdje su učenici pomazivali uljem bolesnike da ozdravljaju. Je li pomazanje uljem bilo zdravstveni ili vjerski čin? Maslinovo ulje kao sredstvo pomazanja bilo je dobro poznato u novozavjetnom svijetu. Sama riječ "pomazati" (*aleiphō*) pojavljuje se osam puta u Novome zavjetu, uvijek u nereligijskom smislu. Tvrdnja da ulje samo po sebi ima neke zasluge nije biblijska, već se u Europi proširila tek u Srednjem vijeku. Ovaj tekst ne propisuje ni obred pomazanja za one koji su na samrti; on ga preporučuje za svaku bolest.

Silu ozdravljenja tekst pripisuje molitvi vjere, posebno molitvi starješina, pravednih ljudi (Jak 5,16) čije će molitve biti posebno djelotvorne. Premda su riječi u grčkom izvorniku ponešto nejasne, ipak se mogu očekivati tri ishoda: prvo, Gospodin će spasiti bolesnika, podignuti ga i, ako je sagriješio, dobit će oprost. Jakov ova obećanja izražava kao da se radi o nečemu apsolutnome premda bi u skladu s ostalim novozavjetnim tekstovima bilo bolje ishod prepustiti Božjoj volji.

Na temelju kratkog pregleda ovog teksta dolazimo do nekoliko važnih istina o molitvi: 1. Uspješna molitva utemeljena je na vjeri i proizlazi iz vjere. 2. Posrednička molitva mora dolaziti iz srca odanog kršćanina čije su pobude i postupci u skladu s Božjom voljom. 3. Molitva ne smije biti uopćena, već upućena Bogu za određenog bolesnika. 4. Njezin ishod ovisi o vjeri starješina. 5. Očekuje se ozdravljenje i/ili spasenje.

Pomazanje uljem povezano je s molitvom starješina. Ovaj jednostavni obred, ispunjen vjekom, koji Jakov preporučuje apostolskoj Crkvi, uzor je iscjeljivanja za kršćanske crkve svih vjekova. Što se tiče odnosa između ozdravljenja i Crkve, tekst pokazuje sljedeće: 1. Crkva je neposredno zainteresirana za bolesne u svojim redovima pa je iscjeljivanje dio rada Kristovog naroda. 2. Iscjeljivanje je smješteno u okvir kršćanske zajednice. Tek u novije vrijeme liječenje postaje svjetovni pothvat popravljivanja tijela, a to je osakaćeno gledište o iscjeljivanju strano Bibliji. 3. Fizičke i duhovne metode sjedinjuju se u božanskom procesu ozdravljanja, dok se Božja sila izliva kroz oba provodnika. 4. Bolest i ozdravljenje obuhvaćaju više od čovjekovog tjelesnog života jer se odnose na čitavu osobu. 5. Oslobođanje od grijeha u ovom kontekstu povezuje spasenje i ozdravljenje u veliko djelo Božje milosti.

H. Zapažanja o ozdravljenju

Sveto pismo posvećuje daleko veću pozornost ozdravljenju nego zdravlju, čime potvrđuje činjenicu da su akutni problemi mnogo hitniji od onih koji se rješavaju. Primjedbom: "Ne treba

zdravima liječnik, nego bolesnima” (Mt 9,12), Isus je pokazao svoju namjeru da kao Veliki Liječnik naše patnje pretvori u zdravlje.

U Svetome pismu Isus je središnja ličnost u liječenju bolesnih. Usprkos činjenici da su u Galileji živjeli mnogi nežidovi i da je Kafarnaum, glavno središte Njegovog rada, u najmanju ruku imao bar polovinu nežidovskog stanovništva, Njegov pristup iscjeljivanju nikad nije dao nagovještaja o pretežito magijskom pristupu neznaobnačke sredine. To što je bolest često pripisivao vidljivim uzrocima koji se mogu ukloniti Božjom iscjeliteljskom silom, pokazuje kako se bolesti i ozdravljenju treba prilaziti racionalno, sukladno uzrocima i posljedicama. Ovakav je stav najviše doprinio razvitku suvremenog racionalnog pristupa zdravstvenoj njezi.

Jasno je kako je Isus namjeravao da Njegovu iscjeliteljsku službu nastave Njegovi učenici i Crkva. Time što je ovu zadaću povjerio učenicima, njezino očitovanje u apostolskoj Crkvi pokazuje da su se ozdravljenja nastavila događati i kao znakovi i kao olakšanje muka ljudima koji pate. Razumno je očekivati da će istu službu ozdravljanja obavljati i vjernici u posljednje dane. Prema biblijskom nauku ozdravljenje dolazi samo od Boga, bilo kao trenutačna manifestacija, bilo kao djelovanje obnoviteljskih sila pod Njegovim vodstvom. Međutim, narav kršćanskog iscjeljivanja obilježena je uskom vezom između tjelesnog ozdravljenja i pomirenja bolesnika s Bogom.

III. Zdravlje i svetost

Povezanost zdravlja i svetosti slična je tijesnim vezama između Boga i ljudskih stvorenja. Premda je privremeno poremećena grijehom, ova tijesna veza između Stvoritelja i stvorenih bića ostala je trajna i jamči da sve što se događa ljudima izravno pogađa Boga. Ova je istina tako temeljna da je apostol Pavao uključuje u svoje izlaganje poganima u Ateni: “Koji svima daje životni dah i sve ostalo ... jer zbilja nije daleko ni od jednog od nas. Po njemu, naime, živimo, mičemo se i jesmo.” (Dj 17,25-28)

Činjenica da su ljudi stvoreni stavlja ih u položaj ovisnosti i odgovornosti pred Stvoriteljem. Ali budući da je Bog dobar, Njegovi planovi uvijek predviđaju dugoročno dobro Njegovih stvorenja. Ove izjave vjere oblikuju okvir biblijskog svjetonazora i pokazuju zašto ljudski život i razumijevanje samog sebe u biti moraju biti religiozni.

A. Moralni čimbenik

Ako čovječanstvo svoje podrijetlo i svakodnevni opstanak duguje Bogu, predmet je automatski vjerske naravi. Bog je svet u apsolutnom smislu riječi (1 Sam 2,2; Ps 99,9; Iz 6,3; Otk 15,4), dok ljudi, načinjeni na Njegovu sliku, svojom osobnošću i životom trebaju odražavati svetost svojeg Stvoritelja (Lev 9,2; 11,44.45; 20,7; 21,8). Zato je prvotno stvaranje, uključujući i ljude, bilo veoma dobro jer je bilo u potpunom skladu s Njime. Ova vrsta dobra obuhvaća sve elemente života: duhovni, tjelesni, emocionalni i društveni kao i sve ostale osobine bića. Sve je bilo “veoma dobro” (Post 1,31). Takvo jedinstvo postavlja temelj cjelovitom shvaćanju čovjeka, shvaćanju koje nalazimo u cijeloj Bibliji.

“Svet” i “svetost” izvedeni su pojmovi iz nekoliko sličnih sinonima u grčkom i hebrejskom jeziku, a svi označavaju odvojenost s određenim ciljem. Pojam “svet” može značiti da je nešto odvojeno od uobičajenog (hebrejski *qādōš*, *qōdeš*), od svega što prlja ili je posvećeno vjerskoj uporabi (Izl 19,6; 30,31.32). U Novome zavjetu grčka riječ *hagios* u istom se značenju odnosi na

Crkvu. Petar piše: "Vi ste, naprotiv, izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu, da razglasite slavna djela onoga koji vas pozva iz tame u svoje divno svjetlo." (1 Pt 2,9) Ova je tema uobičajena u Novome zavjetu (1 Pt 1,15,16; Rim 12,1; 1 Kor 3,17; Ef 1,4; 5,27; Kol 1,22; 3,12).

Deset zapovijedi objavljene su da bi poslužile čovječanstvu kao nepogrešivi vodič u otkrivanju Božjeg karaktera, izražen jezikom razumljivim ljudima. Njihovo poštovanje dovodi ljude u sklad s Bogom. Upravo zato tvore osnovni moralni kodeks. (Vidi Zakon.)

1. Levitski zakonik

U ovom dijelu rasprave posvetit ćemo nekoliko trenutaka dodatnim pravilima koja je Bog ugradio u Savez kako bi upravljao mnogim elementima svakidašnjeg života. Ona se često nazivaju Mojsijevim zakonikom. Ovaj naziv potječe iz činjenice što su pravila najpotpunije objavljena u Levitskom zakoniku (19–27), premda se slični ulomci ponavljaju u Ponovljenom zakonu (22–26). Činjenica da se ova pravila mogu pridružiti zakonima koji se odnose na bogoslužje i obrede, navela je mnoge da zanemare njihovu vrijednost budući da mnoga od njih utječu na duševno i tjelesno zdravlje. Premda su primijenjena na situaciju u starom Izraelu, ova su pravila nastojala obnoviti, u okviru granica nametnutih grijehom i koliko god je to moguće, prvotno jedinstvo. Ona su obuhvaćala dobar dio ljudskog života, od prehrane i međuljudskih odnosa do higijene, spolne etike, službe Bogu i drugih pitanja.

Zašto bi ljudi trebali prihvatiti ovu zbirku zakona? Poziv na poslušnost Bogu da bi ljudi od nje imali koristi svakako je na drugom mjestu. Umjesto toga, naveden je moralni razlog: "Sveti budite! Jer sam svet ja, Jahve, Bog vaš!" (Lev 19,2) S druge strane, Levitski je zakonik bio proglašen Savezom između Boga i Njegovog naroda. Teolozi još uvijek raspravljaju o tome jesu li ovi zakoni bili dani da zadovolje zdravstvene ili ritualne potrebe; međutim, čak da su bili samo ritualne naravi, bili su od velike koristi. Kad bi se poštovala, odredbe koje se odnose na spolni i bračni život onemogućile bi širenje spolnih zaraznih bolesti. Odredbama o čistoj hrani, vodi, zraku, odjeći, stanovima, uklanjanju nečisti, pokopu umrlih te izolaciji onih koji boluju od zaraznih bolesti i njihovom promatranju u karanteni, unaprijedilo bi se javno zdravlje. Zakonik je predviđao organizirani stalež svećenika koji će pratiti njihovu primjenu. Savez je obećavao da na Izrael neće pustiti "nijedne bolesti" koje su harale Egiptom (Izl 15,26 – DK), a to je obećanje daleko premašivalo utjecaj ovih propisa. Međutim, obećani imunitet bio je uvjetovan (Pnz 28,56-61). Na temelju suvremene znanosti poznato je da bi primjena Levitskog zakonika stavila Izrael daleko iznad svih drugih naroda onog vremena, da bi mu pružila prednosti kojima ne bi bilo ravnih sve do osamnaestog stoljeća naše ere. Motiv svetosti koji je utkan u ove zakone imao je za posljednicu uzdizanje vrijednosti čovjekovog tijela poradi uspostavljanja žive veze između tijela i služenja Bogu.

2. Tijelo kao hram

Govoreći o tijelu kao o Božjem prebivalištu, apostol Pavao se poziva na starozavjetni nauk i pokazuje da je briga o tijelu pitanje za koje je Bog vrlo zainteresiran. To je moralno pitanje. "Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim da prinesete sebe kao žrtvu živu, svetu i ugodnu Bogu – kao svoje duhovno bogoštovlje." (Rim 12,1) Spominjanje žrtve u ovom retku nagovješćuje da je Pavao imao na umu fizičko tijelo, ali i nešto više. On se poziva neposredno na Božje zavjetno

obećanje Izraelu: "Među vama ću hoditi i bit ću vam Bog, i vi ćete mi biti narod." (Lev 26,12) U često ponavljanoj temi Bog obećava da će boraviti usred svojeg naroda (Izl 25,8; Br 35,34; 1 Kr 6,13; Jl 3,17; Zah 2,10.11).

Kao žrtva, cijelo biće treba biti odvojeno, posvećeno samo Bogu. Za Pavla vjernik postaje božansko prebivalište. On piše Korinćanima: "Ili zar ne znate da je vaše tijelo hram Duha Svetoga, koji stanuje u vama i koji vam je dan od Boga? Ne znate li da ne pripadate sebi jer ste kupljeni? Proslavite, dakle, Boga svojim tijelom." (1 Kor 6,19.20) Nekoliko redaka prije toga napisao je misleći, možda, u kolektivnom smislu: "Ne znate li da ste hram Božji i da Duh Božji prebiva u vama? Ako tko razara hram Božji, njega će Bog razoriti, jer je svet hram Božji, a taj ste vi." (1 Kor 3,16.17) Pavlove vrlo ozbiljne riječi svjedoče da ovo smatra važnom istinom.

U ova tri teksta tijelo je izričito spomenuto četiri puta. Djelomično se ovaj poziv odnosi na spolnu neporočnost, ali su jasne dvije osnovne teme: (1) stvaranjem i otkupljenjem tijelo pripada Bogu i zato je važno; (2) kršćanin je dužan svoje tijelo sačuvati čistim kako bi Sveti Duh mogao prebivati u njemu. Briga o tijelu povezana je s moralom i, premda zanemaren, važan je dio kršćanskog života.

Iako Biblija vrlo jasno tvrdi da ljudi pripadaju Bogu stvaranjem i otkupljenjem i da se kao Božji upravitelji imaju dužnost brinuti o sebi, nema sustavnog skupa propisa o tome kako to treba činiti. Najbliži ovom cilju bili bi zdravstveni dijelovi Levitskog zakonika; oni su, međutim, stavljene u društveni okvir i rijetko kad rukovode osobnim odlukama. Osnovne ciljeve odredio je sam Bog, ali točne mjere koje treba poduzeti moraju se otkriti proučavanjem funkcioniranja tijela i uma u širem prirodnom okruženju. Održavanje optimalnog zdravlja, prema tome, zajednički je pothvat Stvoritelja i Njegovih stvorenja. (Vidi IV. A.)

Zapaženi izuzetak od ovog općeg zaključka je pravilo o prehrani. Već sama ova činjenica opravdava posebnu pozornost koja se posvećuje prehrani kao jednom od glavnih zdravstvenih čimbenika o kojem se opširnije raspravlja u Svetome pismu.

B. Prehrana u Bibliji

Božje zanimanje za ljudsku prehranu počinje s prvim poglavljem Postanka, gdje je propisana prvotna prehrana. Iznenađuje koliko puta se ovo zanimanje ponavlja u Svetome pismu, jer utječe na tjelesno zdravlje kao i na čovjekovu službu Bogu. Prvotna prehrana je bila vegetarijanska, određena do najmanjih pojedinosti. "I doda Bog: 'Evo, dajem vam sve bilje što se sjemeni, po svoj zemlji, i sva stabla plodonosna što u sebi nose svoje sjeme: neka vam budu za hranu!'" (Post 1,29) Posebno je spomenuto obilje stabala u Edenu, uključujući i drvo života, kojima je prvi par imao pristup, uz izuzetak jednog plodonosnog stabla koje je bilo odvojeno za Boga (Post 2,9). Za njega im je Bog rekao: "Ali sa stabla spoznaje dobra i zla da nisi jeo!" Njihova neposlušnost u tome bila je prvi grijeh. Zamijetimo vezu između prehrane i morala.

Nakon pojave grijeha prvotna prehrana proširena je i u nju su uključene biljke, ali i voće i orašasti plodovi; međutim, i dalje je ostala vegetarijanska. Suvremena znanstvena istraživanja dokazuju dovoljnost i jedinstvene zdravstvene prednosti uravnotežene vegetarijanske prehrane. Tek nakon što je potop umanjio mogućnosti proizvodnje hrane, bila je dopuštena uporaba mesa kao hrane, i to uz zabranu uporabe mesa s krvlju (Post 9,3.4), a nešto kasnije i sala (Lev 3,17). Bog je već uveo razliku između čistih i nečistih životinja (Post 7,2; 8,20). Kao što govore izvještaji o

patrijarsima, ljudi su prihvatili uporabu mesa u svojoj prehrani, a taj je običaj posebno odgovarao nomadskom načinu života u suhoj klimi. Knjiga proroka Daniela, napisana u Mezopotamiji, izvješćuje o događaju vezanom uz hranu kad su Daniel i njegovi drugovi stigli na dvor babilonskog kralja Nabukodonozora II. (605.–562. pr. Kr.). Njihova odluka da izaberu jednostavnu vegetarijansku prehranu nasuprot kraljevoj nadražavajućoj kuhinji povezana je s povećanom bistrinom uma i poslužila je kao kušnja Danielove odanosti Bogu u stranom okruženju (Dn 1,8-16). S obzirom na ograničene izvore hrane dostupne običnim ljudima u stara vremena, povratak na edensku vegetarijansku prehranu ne stvara problem u Svetome pismu; ona ostaje idealnom i, kao što je već rečeno, dobiva sve snažniju potporu najnovijih znanstvenih istraživanja.

I komentatori su zapazili posebnu zainteresiranost apostola Luke za pitanja prehrane. U gotovo svakom poglavlju njegovog evanđelja spominje se hrana. Hrana je povezana s radosnim događajima kao što su svadbe i svetkovine (Lk 5,33-35; 6,21-25; 15,3-32), ali služi i kao simbol gozbe za Kristovim stolom u budućem svijetu (Lk 13,29-30; 22,28-30). Podjela hrane i imetka sa siromašnima postala je obveza Kristovih sljedbenika (Lk 3,11; 14-7-24). Više od ostalih Evanđelje po Luki povezuje odnos prema hrani s moralom. Vjernik se treba osloboditi sebične obuzetosti hranom i pićem jer su to grijesi koji su doveli do izlivanja Božjih kazni u vrijeme Noe i Lota (Lk 17,20-37).

Točne značajke po kojima su se razlikovale čiste životinje od nečistih nisu navedene u izvještaju o Potopu (Post 7–9), ali ih zato nalazimo u Levitskom zakoniku 11 i Ponovljenom zakonu 14. Jasne upute zahtijevaju da se čistima smatraju životinje koje preživaju i imaju razdvojene papke. Ostale su nečiste. Čiste životinje u morima i rijekama imaju peraje i ljuske (Lev 11,2-23). Općenito, ptice grabljivice i lešinari označene su kao nečiste. Je li ova razlika zamišljena kao zdravstvena mjera ili za obredne svrhe? Čini se da je nabranje posebno u Ponovljenom zakonu više povezano s jedenjem negoli s prinošenjem žrtava (Pnz 14,3-21). Je li ovo razlikovanje ograničeno na određeno vrijeme, da bi bilo ukinuto u Novome zavjetu? Razlikovanje životinja može se pratiti unatrag sve do Noe koji je postao patrijarh cijelog ljudskog roda, ali je izričito definirano na Sinaju i nastavlja se tijekom cijele biblijske povijesti. Hošea, Izaija i Ezekiel ističu razliku između čistih i nečistih životinja (Iz 66,17; Hoš 9,3; Ez 22,26; 44,23). Kao Hebreji, Isus i apostoli su je poštovali i u tome im njihovi neprijatelji ne zamjeraju. Ukida li je Novi zavjet? Premda je Isus prezreo tradicionalne obredne odredbe (Mk 7,15-23), nijedan novozavjetni tekst ne ukida ovu osnovnu razliku. Teško da je mogla biti ukinuta na križu, jer Jeruzalemski sabor (Dj 15; 49. po Kr.) primjenjuje posebna pravila prehrane na kršćane. Petrov je običaj bio da izbjegava nečistu hranu (Dj 10,14). Rasprave o hrani posvećenoj idolima (1 Kor 8; Rim 14) obrađuju drugi predmet, a ne razlikovanje čistih i nečistih životinja. Iako se bavi drugim moralnim pitanjima, pisac Otkrivenja služi se poznatim starozavjetnim jezikom kad kaže da u novi Jeruzalem “ništa nečisto neće nikada ući” (Otk 21,27; Iz 35,8).

Ima i drugih dokaza koji pokazuju da razlika između čistih i nečistih životinja nema obredno obilježje. Obredna nečistoća mogla se ukloniti čišćenjem; međutim, nečistoća životinja je bila trajna, nije bilo obreda kojim bi se mogla ukloniti. Osim toga, Izraelci su mogli doći u dodir s nečistim životinjama a da zato ne postanu nečisti. Primjena ovog propisa bila je univerzalna i odnosila se i na strance koji su živjeli u Izraelu (Lev 17,12-15). Uzimajući u obzir navedene do-

kaze, možemo reći da biblijski tekstovi podupiru razliku između čistih i nečistih životinja, bar u razdoblju od patrijarha Noe do našeg vremena.

C. Zdravlje i poslušnost

Premda visoko cijene milost kojom im je Bog u Kristu darovao spasenje-ozdravljenje, kršćani priznaju da će se dokazi otkupljenja pojaviti u istinskoj, dragovoljnoj poslušnosti Bogu (Rim 6,17). Ozdravljenje cijele osobe u svim njezinim dijelovima zahtijeva suradnju s Bogom. Dok je grijeh, kad je u naš svijet ušao jednim činom neposlušnosti, gurnuo ljudski rod i cijeli planet u sveobuhvatnu bolest, praćenu duhovnom, društvenom, emocionalnom i tjelesnom izopačenošću, po Kristu je došla obnova (Rim 5,15).

Eshatološka biblijska slika predviđa da će se pri kraju postojanja grijeha pojaviti posebni narod ostatka, narod Saveza potpuno odan Bogu, koji će, premda živi u izopačenom svijetu, izabrati pravednost po velikom osobnom cijenu. Taj narod ozbiljno shvaća Isusovo upozorenje da oni koji se približavaju eshatonu moraju živjeti trijeznim, posvećenim životom (Mt 24,36-51; 25,1-13; Lk 12,13-21.35-48; Mk 13,32-37). Ivan ih u Otkrivenju naziva svetima "koji čuvaju Božje zapovijedi i vjeru u Isusa" (Otk 14,12). Za njih i za mnoštvo uskrsnutih svetaca iz svih vjekova, Krist dolazi i donosi im puno zdravlje i kraj grijeha i svih njegovih posljedica. "More predade mrtvace koji su se nalazili u njemu; Smrt i Podzemlje predadoše mrtvace koje su držali. I bili su suđeni, svaki po svojim djelima. Tada su Smrt i Podzemni svijet bili bačeni u ognjeno jezero – ognjeno jezero, to je druga smrt." (Otk 20,13.14) (Vidi Milenij.) "Tada čuh jak glas što dolazi od prijestolja kako viče: 'Evo stana Božjeg među ljudima! On će stanovati s njima: oni će biti njegov narod, i on sam, Bog bit će s njima. On će otrti svaku suzu s njihovih očiju. Smrti više neće biti, neće više biti ni tuge, ni jauka, ni boli, jer stari svijet prođe.'" (Otk 21,3.4) Sve što je bilo izgubljeno u Edenu, sad je obnovljeno. (Vidi Velika borba.)

IV. Sprečavanje bolesti i oporavak

Premda svako ozdravljenje dolazi od Boga, Sveto pismo odbacuje svaki oblik determinističkog fatalizma. Ljudi stvoreni na Njegovu sliku mogu ne samo izazvati bolest, već i sudjelovati u uklanjanju njezinih posljedica. Božja neprestana briga o ljudima uvjerava ih da nije sve izgubljeno jer ih poziva da sudjeluju ne samo u primanju Njegovog dara života, već i u njegovoj obnovi.

A. Bog i prirodni zakoni

I Biblija i ljudsko iskustvo potvrđuju da se ozdravljenje zbiva na dvije razine, u prirodi i onome što nazivamo božanskim ozdravljenjem, neposrednom Božjom intervencijom. U prirodi je ozdravljenje dugotrajan proces zbog kojega ono što je izuzetno izgleda tako obično da se često pripisuje samoj prirodi, pri čemu se zaboravlja na vezu s Bogom. Do ozdravljenja u prirodi može doći kod svakog nepravilnog funkcioniranja organizma. Iscjeliteljska "mudrost" koju je Bog usadio u organizam prilikom stvaranja, smjesta počinje proces ozdravljanja čim nastane oštećenje. Fizički gledano, prelomljena kost brzo počinje proces srašćivanja i oporavka. Gledano mentalno i emocionalno, kao što je primijetio Shakespeare, san "povezuje pomahnitale zamršenosti brige". Milosrdna sposobnost zaboravljanja olakšava bol tragedije. Gledano duhovno, srce je stvoreno s

urođenom težnjom za Bogom, a društveno, unatoč postojanju sukoba, gotovo je sveopća čežnja za mirom.

Temeljni prirodni zakoni posljedica su Božjeg stvaralačkog djelovanja. Kad funkcioniraju u grijehom izopačenom svijetu, posljedice mogu biti dobre i loše, ali ako djeluju pozitivno, mnogo mogu pridonijeti ublažavanju ljudskih problema. Jednako kao i moralni propisi Deset zapovijedi i Propovijed na gori blagoslova, zakonitosti usađene u prirodu, premda služe drugoj svrsi, također su Božji zakoni. Ova činjenica poziva na istraživanje prirode i odobrava uporabu medicinskih postupaka i terapija da bi se ubrzao oporavak. Zbog toga pravilna uporaba ovih sredstava djeluje ozdravljajuće na organizam i rezultat je Božje namjere ozdravljenja. Budući da se Božji prirodni zakoni mogu zlorabiti, ali i pravilno rabiti, potrebno je provesti intenzivno istraživanje da bismo bili sigurni razumijemo li ih i primjenjujemo pravilno. Metode njege i liječenja svakako će se mijenjati s većim poznavanjem prirodnih zakona, ali je pravi izvor ozdravljenja ipak u Bogu. S ovakvim razumijevanjem liječnik postaje Božji suradnik.

Potvrda legitimnosti liječničke službe skreće pozornost na neočekivano malu pozornost koju Sveto pismo posvećuje liječnicima. Moguće je da ova činjenica ima veze s karakterom tradicionalne medicine u starome svijetu čija je praksa obično podrazumijevala nerazumne pristupe bolesti, liječenju i terapiji. Stari zavjet spominje liječnike samo na četiri mjesta, a samo jednom u pozitivnom smislu – kad Josip nalaže egipatskim liječnicima da balzamiraju tijelo njegovog oca Jakova (Post 50,2). Svi drugi slučajevi opisuju liječnike u negativnom smislu. U prvome kralj Asa u svojoj teškoj bolesti odbija tražiti savjet od Gospodina, pa traži liječnike (2 Ljet 16,12). Job kaže za svoje savjetnike da su “zaludni liječnici” (Job 13,4), dok Jeremija ironično govori kako u Gileadu nema ni balzama ni liječnika (Jr 8,22). Isti pristup prevladava u Novome zavjetu, gdje su na šest mjesta liječnici spomenuti u prilično negativnom svjetlu (Mt 9,12; Mk 2,17; 5,26; Lk 4,23; 5,31; 8,43). Izuzetak je sedmi tekst u kojem Pavao spominje Luku i naziva ga “ljubljeni liječnik” (Kol 4,14), što je nesumnjivo kompliment.

Istodobno Isusova služba ozdravljanja pozitivan je primjer kršćanske skrbi koji bi trebao biti uzor liječnicima i svima koji su povezani sa zdravstvenom njegovom. Kristov rad, suosjećanje i pomaganje, skrb o cijeloj ličnosti nasuprot pretežno ekonomskoj računici, pokazuje kako se sposobnosti i vještine, koje su u naše doba podijeljene u nekoliko posebnih profesija, mogu ponovno spojiti u službi jednog jedinog osposobljenog vjernika. Danas kršćanski liječnici vode svoje pacijente Bogu u molitvi i istodobno primjenjuju Božju moć ozdravljanja zahvaljujući otkrićima u prirodi. Ovim sredstvima liječnik ublažuje patnje bolesnika i vraća mu zdravlje na način koji je u skladu s biblijskim uzorima.

B. Zdravlje i ozdravljenje u svakidašnjem životu

Na kraju je važno jesu li praktična biblijska načela prihvaćena kao vodič u kršćanskom životu. Kao i u drugim pitanjima, biblijske doktrine i navedeni primjeri vezani uz zdravlje i ozdravljenje trebaju uputiti vjernike na ispravno razumijevanje Boga i pokazati im kako da se uspješno snađu u svijetu u kojem žive. Takve istine nisu samo puke informativne intelektualne vježbe; one su temelj praktičnog načina življenja. One se bave pitanjima koja odlučuju o životu i smrti.

Nekoliko osnovnih, ali važnih načela služe kao vodiči za dobro zdravlje. Biblija naglašava vrijednost tijela i svih aktivnosti koje se u njemu zbivaju. Prema tome, vjernik treba nastojati shvatiti i svjesno primijeni mjere koje unapređuju zdravlje. Ovo ne treba činiti samo iz pragmatičkih razloga, već na slavu Bogu kao Stvoritelju i Gospodinu. Briga o vlastitom zdravlju moralno je pitanje, a ne samo pitanje izbora. To je dokaz odanosti Bogu i odgovornog služenja Njemu. S praktične strane gledano, stanje nečijeg zdravlja u velikoj mjeri određuje može li osoba djelotvorno služiti Bogu.

Budući da je tijelo sa svojim mentalnim funkcijama jedino sredstvo za uspostavljanje veze s Bogom, od najveće je važnosti kako se s njim postupa jer se tu odvija duhovni rast. O tome ovisi i čovjekova sposobnost da se odazove pozivu Svetoga Duha. Premda su osnovni ciljevi i vrijednosti kršćanskog življenja prikazani u Božjoj riječi, prava sredstva za njihovo ostvarenje otkrivaju se istraživanjem. Znanost je velikim dijelom otkrila posebne načine za unapređenje i očuvanje zdravlja. Ne samo da se međusobno ne sukobljavaju, već su božansko iscjeljenje i znanstvena otkrića dva provodnika kojima se Bog služi da sačuva i obnovi zdravlje.

Briga o vlastitom zdravlju izuzetno je važna. Zanimariti ga znači odbaciti osnovna načela kršćanskog načina življenja. Razumna služba upravitelja zahtijeva od svakog vjernika da stekne znanje o svemu što izgrađuje ili ugrožava zdravlje, da bi prvo mogao prihvatiti, a drugo odbaciti. Zdrave aktivnosti, uključujući tjelovježbu, zdravu prehranu, odgovarajući odmor, praktični rad koji pruža zadovoljstvo, izbjegavanje štetnih stvari ili običaja, ispravne higijenske navike, savjesno organiziran život, smišljene napore za uspostavljanje mira s drugima i za pomaganje bližnjima i iskreno uzdanje u Boga, sve to ima značajno mjesto u životu koji smo dobili od Boga. Apostol Ivan upućuje želju Gaju da se u njegovom životu ostvari božanski ideal za sve: "Ljubljani, želim ti u svemu dobar uspjeh i zdravlje, kao što je tvoja duša dobro." (3 Iv 2)

V. Bolest i ozdravljenje u povijesti kršćanstva: Pregled

Kristovu službu iscjeljivanja nastavili su Njegovi učenici (Mk 6,7-13; Mt 10,1-5; Lk 9,1-6; 10,1-9), ali i vjernici apostolske Crkve. Mnogi crkveni oci potvrđuju da je bila prisutna u Crkvi u njihovo vrijeme: Irenej (130.-200.), Origen (185.-254.), Justin Mučenik (? - 165.), Tertulijan (160.- 220.) i Augustin (354.-430.), ali je obično riječ o tjelesnim ozdravljenjima. Usprkos kratkotrajnom buđenju među montanistima, iscjeljivanje je polako nestajalo.

Četiri su čimbenika pridonijela opadanju kršćanske službe ozdravljanja: (1) Pojava gnostičkih teorija umanjila je vrijednost ljudskog tijela, zajedno s usputnim prihvaćanjem alegorijskih i maštovitih tumačenja Svetoga pisma. (2) Sve rasprostranjenje prihvaćanje grčkog dualističkog gledišta nadomjestilo je biblijsko cjelovito razumijevanje čovjeka jasnim razdvajanjem fizičkog tijela od besmrtno duše. Duša je vječno i duhovno središte, a tijelo je degradirano na prolazan i često nepokorni vanjski ukras. (3) Patnje su prihvaćene kao Božje kažnjavanje. Kao neprijatelji duše, tjelesne i umne strasti donose samo zlo i kušnje, koje treba suzbijati asketskim mučenjem tijela. Stotine tisuća kršćana odalo se pustinjaštvu da bi se borilo protiv tijela strogim odricanjima stvarajući tako tradiciju koja se nastavljala u muškim i ženskim samostanima i konventima. (4) Jačanje utjecaja sakramentalizma i svećenstva u institucionaliziranoj, liturgijskoj crkvi potisnulo je ideju o ozdravljenju s obzirom na njegov neizvjesni ishod. Prednost je davana sakramentima ostavljajući tjelesnu stranu uglavnom zanemarenom.

Posebno na Istoku, humanitarno olakšavanje patnji nastavljeno je još neko vrijeme kao kršćanska dobrotvorna služba. Bazilije Veliki, biskup Cezareje u Kapadociji (329.–379.), osnovao je veliku bolnicu u predgrađu, odakle potječu izvještaji o nekim čudesnim ozdravljenjima (Teodoret, *Crkvena povijest*, 4.19, 1-13). Augustin (354.–430.) je tvrdio da su čudesa prestala nakon apostolskog razdoblja; međutim, u svojim kasnijim spisima ipak im daje ograničeno mjesto (*O koristi vjerovanja*, 1,34; *Retract*, b.i.c. 14,5).

U šestom je stoljeću Justinijan, moćni bizantski car (483.–565.), zatvorio medicinske škole u Ateni i Aleksandriji. Međutim, ograničeno poznavanje medicine koje su sačuvali arapski liječnici, omogućilo je da se sačuvaju mnogi postupci koji su u kasnom Srednjem vijeku maursku Španjolsku učinili središtem bolesničke njega. Iako su tijekom cijeloga Srednjeg vijeka neke crkve i samostani održavali jednostavna prihvatilišta za njegovanje bolesnih i umirućih, samo su male skupine, proglašene krivovjercima, obraćale pozornost na iscjeljivanje.

Međutim, u dvanaestom stoljeću niz crkvenih proglašenja odvojio je Crkvu od medicine, a 1163. godine Sabor u Toursu zabranio je crkvenom osoblju da radi kao kirurzi. Bolesnici su bili prepušteni molitvama koje su se temeljile na vjerovanju u posredničke zasluge relikvija i svetaca, a medicinska njega je bila prikazana kao konkurencija. Godine 1566. kanonski zakon je propisivao liječniku da prekine liječenje svakog bolesnika koji do trećeg dana bolesti nije ispovjedio svoje grijeh. Seciranje mrtvih bilo je strogo zabranjeno i tako sprečavalo poznavanje anatomije i fiziologije. Poznati slučaj Servetusa (1511.–1553.) nastao je djelomično zbog njegovog kršenja crkvenog zakona koji je zabranjivao seciranje iako su njegova otkrića o postojanju krvotoka u tijelu prethodila Harveyjevima (1578.–1657.).

Calvin (1509.–1564.) i Luther (1483.–1546.) slijedili su tradicionalno uvjerenje da su čudesna ozdravljenja bila ograničena na apostolsko doba, premda je Luther bio zadivljen Melanchthonovim ozdravljenjem kao odgovorom na molitvu. Wesleyjevo djelo *Primitive Physick* doživjelo je mnoga izdanja i bilo omiljeni priručnik za liječenje. Razvojem suvremene znanosti krajem osamnaestog stoljeća, bolesnička njega postupno je prešla u svjetovne krugove i taj je prijelaz najvećim dijelom završen do pedesetih godina devetnaestog stoljeća.

Adventisti sedmoga dana zainteresirali su se za zdravlje krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina devetnaestoga stoljeća, najvećim dijelom zahvaljujući utjecaju Ellen White koja je 1863. uputila poziv mladoj Crkvi da se ozbiljno zainteresira za zdravlje kao vjersku službu. Pod utjecajem snažnog pokreta koji je promicao zdravstvenu reformu u Sjevernoj Americi, adventisti su prihvatili reforme koje su uključivale odbacivanje dotad omiljenog načina liječenja teškim metalima i opojnim biljnim tvarima, kao i uporabom duhana i alkohola. Uskoro su tome dodali vegetarijansku prehranu i oslanjanje na prirodne lijekove, posebno hidroterapiju. Adventistička teologija o zdravlju prihvaća znanstvene stečevine kao dio Božjeg plana iscjeljenja i Crkva je naširoko poznata po svojoj zdravstvenoj djelatnosti utemeljenoj na načelima nedjeljivosti čovjeka.

Do jedinstvenog stupnja u kršćanskom svijetu, premda se oslanjaju na molitvu i božansku intervenciju pri ozdravljenju, adventisti sedmoga dana u Božja sredstva liječenja ubrajaju i poštovanje prirodnih zakona. Bog je u prirodi osigurao mnogo toga čime se mogu spriječiti i liječiti bolesti kako bi se umanjile patnje. Tjelesno zdravlje može se unaprijediti zajedničkim djelovanjem prirodnih sredstava koja čiste i liječe. Prema tome, preventiva uključuje izlaganje pozitivnim utjecajima svježeg zraka, čistu vodu, uravnoteženu zdravu prehranu, dovoljno sunčevog svjetla,

tjelovježbu i rad, odgovarajući odmor i, iznad svega, povjerenje u Boga. U isto vrijeme treba primijeniti svaku dokazanu terapiju u borbi protiv bolesti i slabosti. Obnova cijele osobe konačni je cilj zdravstvene njege, a najveći dio toga cilja može se postići svjesnim povratkom, koliko god je to moguće, Božjem prvotnom planu življenja.

Ovakav cjelovit pristup čovjeku znači da on ne može postojati izvan tijela. Čovjek je složena cjelina čiji se dijelovi uzajamno prožimaju i sposoban je shvaćati jedino snagom svojeg uma usko povezanog s tijelom; zato je briga o svemu što je povezano sa zdravljem tako važno, jer znači služenje Bogu.

VI. Literatura

- Bacchiocchi, Samuele. *Wine in the Bible*. Berrien Springs, Mich., Biblical Perspectives, 1989.
- Brown, Michael L. *Israel's Divine Healer*. Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1995.
- Brunt, John. *A Day for Healing: The Meaning of Jesus' Sabbath Miracles*. Washington, D. C., Review and Herald, 1981.
- Frost, Evelyn. *Christian Healing*. London, Moberly, 1940.
- Grmek, Mirko, D. *Diseases in the Ancient Greek World*. Baltimore, John Hopkins University, 1989.
- Gustafson, James M. *The Contribution of Theology to Medical Ethics*. Milwaukee, Marquette University Press, 1975.
- Harrison, R. K. "Healing, Health" u *Interpreter's Dictionary of the Bible*. New York i Nashville, Abington Press, 1962, sv. 2.
- Hogan, Larry P. *Healing in the Second Temple Period*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1992.
- Kee, Howard Clark. *Medicine, Miracle, and Magic in New Testament Times*. Cambridge, Cambridge University Press, 1986.
- Kelsey, Morton T. *Healing and Christianity*. London, SCM Press, 1973.
- Lindström, Fredrik. *Suffering and Sin: Interpretations of Illness in the Individual Complaint Psalms*. Stockholm, Almqvist and Wiksell International, 1994.
- Marty, Martin E. *Health and Medicine in the Lutheran Tradition: Being Well*. New York, Crossroad Publishing Co., 1986.
- Murray, Andrew. *Divine Healing*. Springdale, Pa., Whitaker House, 1982.
- Palmer, Bernard, urednik. *Medicine and the Bible*. Exeter, Paternoster Press, 1986.
- Pilch, John J. "Sickness and Healing in Luke-Acts" u *The Social World of Luke-Acts: Models for Interpretation*. Urednik Jerome H. Neyrey. Peabody, Mass., Hendrickson, 1991.
- Proctor, Stoy, et al., urednici. *Health 2000 and Beyond*. Silver Spring, Md., Generalna konferencija adventista sedmoga dana, Odjel za zdravstvo i umjerenost, 1994.
- Seybold, Klaus i Ulrich Mueller. *Sickness and Healing*. Nashville, Abington Press, 1981.
- Short, A. R. *The Bible and Modern Medicine*. Exeter, Paternoster Press, 1953.
- Smith, C. R. *The Physician Examines the Bible*. New York, Philosophical Library, 1950.
- Stockmayer, Otto. *Sickness and the Gospel*. London, Bemrose & Sons, 1887.

- Tillich, Paul. "The Meaning of Health" u *On Moral Medicine; Theological Perspectives in Medical Ethics*. Urednici Stephen E. Lammers i Allen Verhey. Grand Rapids, William B. Eerdmans Pub. Co., 1987.
- Torrey, R. A. *Divine Healing, Does God Perform Miracles Today?* New York, Chicago, Fleming H. Revell Co., 1974.
- Vermes, Geza. *Jesus the Jew*. New York, Macmillan, 1973.
- Warfield, Benjamin B. *Counterfeit Miracles*. 1918. Ponovo izdano kao *Miracles: Yesterday and Today, True and False*. Grand Rapids, Eerdmans, 1965.
- Weatherhead, Leslie. *Psychology, Religion and Healing*. New York, Abington, 1951.
- Wilkinson, John. *Health and Healing: Studies in New Testament Principles and Practice*. Edingburgh, Handsel Press, Ltd., 1980.
- World Health Organisation. *WHO Basic Document*. Geneva, 1948.

SUMMARY

Health and healing

The biblical degree of interest in health and healing is underrepresented in contemporary theological and biblical studies. An adequate grasp of the subject rests on broad theological truths about God's character as expressed in creation, His dealings with humanity, His plan of salvation, and His ultimate restoration of all things. Our understanding incorporates the uniqueness of creation in God's image, the impact and consequences of sin, and how God in Christ addressed the problem of suffering, pain, and death. In a world of widespread illness and universal death, we would expect the Scriptures to address suffering and pain. As consequences of sin, both sickness and death represent anomalies in God's universe, to be coped with for the present, but destined to end in the coming triumph of Christ's kingdom. The Scriptures present no systematic discussion of issues in health and healing, although many examples of illness and healings appear there. Especially in the ministry of Jesus we encounter repeated confrontations with sickness and demon possession. These He used as opportunities to teach lessons about God's character and purpose as well as to bring relief from suffering and demonic oppression. His ministry presents the ultimately compassionate approach to humanitarian concern, but it is more, for it opens penetrating insights into the character of both God and man. This brief article begins with Creation, tracing the biblical picture of health and healing to its summit in the work of Jesus, and concludes with His final triumph over evil, suffering, and death.

Key words: *Health; Healing; Creation-health; God-as-healer*

Izvornik: George W. Reid. „Health and Healing.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 751-783.

Prijevod: *Hinko Pleško*